

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Тернопільський національний економічний університет
Навчально-науковий інститут міжнародних економічних відносин
Ім. Б.Д. Гаврилишина
Кафедра міжнародних економічних відносин

МАНДЗІЙ Анна Романівна

**Залучення прямих іноземних інвестицій: сучасні тенденції та
перспективи для України / Attraction of direct foreign investments:
modern trends and prospects for Ukraine**

спеціальність: 292 – Міжнародні економічні відносини
Магістерська програма – Міжнародний маркетинг

Магістерська робота

Виконала студентка групи
МЕВМАМ-21
А. Р. Мандзій

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, О.Б. Дем'янюк

ТЕРНОПІЛЬ -2018

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1	7
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ... 7	7
1.1. Економічна сутність, структура та форми залучення прямих іноземних інвестицій	7
1.2. Роль прямих іноземних інвестицій в соціально-економічному розвитку країни.....	15
1.3. Правове регулювання залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави	21
Висновки до розділу 1	27
РОЗДІЛ 2.....	29
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ	29
2.1. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України	29
2.2. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку	36
2.3. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Тернопільської області	42
Висновки до розділу 2	51
РОЗДІЛ 3.....	54
ПРІОРИТЕТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ.....	54
3.1. Залучення прямих іноземних інвестицій провідними країнами світу	54
3.2. Напрямки активізації інвестиційної діяльності в Україні	69
Висновки до розділу 3	80
ВИСНОВКИ.....	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

ВСТУП

Актуальність дослідження. Поглиблення міжнародної інтеграції та розширення економічного співробітництва призводить до посилення впливу зовнішніх факторів на соціально-економічний розвиток країн, серед яких особливе місце займають прямі іноземні інвестиції. Залучення іноземного капіталу сприяє вирішенню багатьох проблем: підвищенню рівня економічного розвитку, підвищенню якісних показників господарської діяльності різних рівнів, розвитку промисловості тощо. Незважаючи на наявність дестабілізуючих чинників: корупції, бюрократизму, бойових дій на Сході України, наша країна має всі передумови для інтеграції у світове господарство, що обумовлює глобальний характер залучення прямих іноземних інвестицій та розширює можливості адаптації вітчизняної економіки до світового інвестиційного процесу.

Україна знаходиться на шляху до євроінтеграції, що вимагає використання зарубіжних підходів та пріоритетів для розвитку державної інвестиційної політики нового покоління. Попри вищевказані проблеми, актуальним залишається дослідження шляхів активізації залучення іноземного капіталу в контексті застосування сучасних тенденцій.

Дослідження проблем регулювання міжнародної інвестиційної діяльності висвітлено в працях таких зарубіжних авторів, як: Р. Борсук, Є. Брігхем, А. Разін, П. Фішер, І. Бланк, З. Боді. Аналіз заходів із залучення іноземних інвестицій проводили такі вітчизняні науковці: Є. Бойко, В. Волошина, Ю. Коваленко, Д. Лук`яненко, О. Мозговий, А. Пересада, А. Філіпенко. Зазначимо, що сьогодні представлено невелику кількість науково обґрунтованих практичних рекомендацій щодо посилення стимулювання та регулювання інвестиційної діяльності в контексті залучення прямих іноземних інвестицій, спрямованої на розвиток інноваційних процесів в Україні.

Метою дослідження є поглиблення теоретичних і практичних положень прямого іноземного інвестування в Україні та світі й розробка рекомендацій щодо перспектив залучення іноземного капіталу в Україну в контексті

використання сучасних тенденцій. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- висвітлити економічну сутність, структуру та форми залучення прямих іноземних інвестицій;
- окреслити роль прямих іноземних інвестицій в соціально-економічному розвитку країни;
- охарактеризувати правове регулювання залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави;
- провести оцінку інвестиційного іміджу та інвестиційної привабливості України;
- проаналізувати динаміку, структуру та наслідки залучення прямих іноземних інвестицій для вітчизняної економіки;
- дослідити залучення прямих іноземних інвестицій в економіку тернопільської області;
- з'ясувати особливості залучення прямих іноземних інвестицій провідними країнами світу;
- встановити напрямки активізації інвестиційної діяльності в Україні.

Об'єктом дослідження є залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави.

Предметом дослідження є теоретичні та практичні аспекти прямого іноземного інвестування, пошук шляхів активізації залучення іноземного капіталу в національну економіку.

Методи дослідження. При написанні роботи було використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: системно-функціональний підхід у процесі дослідження сутності економічної категорії «прямі іноземні інвестиції» та методи теоретичного аналізу і синтезу для вивчення наукових підходів до впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток приймаючої держави; методи систематизації, групування й узагальнення для визначення особливостей формування структури та форм залучення іноземного капіталу; економіко-статистичний метод для аналізу

інвестиційного клімату та динаміки залучення іноземних інвестицій; методи структурного аналізу використані у процесі дослідження світових тенденцій залучення іноземного капіталу та розробці шляхів активізації інвестиційної діяльності в Україні. Також використані методи табличного та графічного зображення даних.

Інформаційну базу дослідження складають: дослідження українських та іноземних економістів-експертів, матеріали конференцій та семінарів. Офіційні статистичні джерела: законодавство України стосовно інвестиційної діяльності, статистичні дані ЮНКТАД, Світового банку, Державної служби статистики України тощо.

Наукова новизна дослідження полягає в наступному: розкрити і конструктивно узагальнити сучасні тенденції щодо залучення та регулювання прямих іноземних інвестицій, та розробити на основі проведеного аналізу шляхи активізації інвестиційної діяльності в Україні.

Практичне значення полягає в тому, що сформульовані висновки та рекомендації щодо перспектив розвитку інвестиційної діяльності України можуть бути враховані відповідними державними та регіональними органами управління економікою при розробці інвестиційної та інноваційної стратегій.

Апробація результатів дослідження. Аналіз стану та пропозиції щодо покращення інвестиційної привабливості України представлено автором в науковій публікації у електронному фаховому виданні «Економіка та суспільство», а роль прямих іноземних інвестицій в соціально-економічному розвитку країни була представлена на XI Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених і студентів «Інноваційні процеси економічного та соціально-культурного розвитку: вітчизняний та зарубіжний досвід» та тезисно опубліковані в матеріалах конференції.

Структура і обсяг роботи. Магістерська робота загальним обсягом 94 сторінки, складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 78 найменувань, містить 12 таблиць та 12 рисунків.

У першому розділі «Теоретичні засади прямого іноземного інвестування» розглянуто сутність, структуру, форми залучення іноземного капіталу, висвітлено роль прямого іноземного інвестування в соціально-економічному розвитку країни та охарактеризовано правове регулювання залучення іноземного капіталу.

У другому розділі «Сучасні тенденції залучення іноземних інвестицій в економіку України» проведено оцінку інвестиційного іміджу та інвестиційної привабливості України, проаналізовано динаміку, структуру та наслідки залучення прямих іноземних інвестицій для вітчизняної економіки та Тернопільської області.

У третьому розділі «Пріоритети залучення іноземних інвестицій в умовах глобальної конкуренції» з'ясовано особливості залучення прямих іноземних інвестицій провідними країнами світу та встановити напрямки активізації інвестиційної діяльності в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПРЯМОГО ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ

1.1. Економічна сутність, структура та форми залучення прямих іноземних інвестицій

Вчені поєднують термін «інвестиції» з латинським словом «invest», що означає «вкласти». У сучасній науковій літературі термін «інвестиції» розглядається як вкладення капіталу з метою його подальшого збагачення. У 60-х роках ХХ ст. теорія прямих іноземних інвестицій розвинулась як окрема область досліджень завдяки канадському економісту Стівену Хаймеру, який розділив прямі та портфельні інвестиції. Він також зазначив, що управління бізнесом та довгостроковість є ключовими ознаками, які відрізняють прямі іноземні інвестиції від портфельних [1].

Існує багато інтерпретацій сутності прямих іноземних інвестицій у закордонній та українській науковій літературі, але в найдетальніше пояснюється зміст цього явища, яке було сформульовано експертами з Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) у 1983 році: «Інвестиції вважаються прямими, якщо вони здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів та послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну походження або експорту до третіх країн. Їх характерними рисами є те, що інвестор володіє управлінським контролем над підприємством, і вони діють як акціонерний капітал короткострокових або довгострокових міжфірмових кредитів» [2].

Згідно Закону України «Про режим іноземного інвестування», під прямими іноземними інвестиціями розуміють — всі види цінностей, що вкладаються безпосередньо іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності згідно з чинним законодавством України [3].

На основі багатьох наукових літературних джерел нами було здійснено узагальнення підходів до визначення суті «прямі іноземні інвестиції» (табл.1.1).

Полісемія визначень поняття «прямі іноземні інвестиції»

Автор	Зміст поняття
Закон України «Про режим іноземного інвестування» [3]	Це всі види цінностей, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності.
С. Хаймер [4]	Прямі іноземні інвестиції – це термін, що описує операцію отримання за кордоном фізичних активів, за якої поточний контроль залишається у багатонаціональної компанії у неї на батьківщині.
МВФ та ОЕСР [2]	Інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни.
COT [5]	Це тип інвестицій, в якому резидент інвестор однієї країни (країни перебування) розміщує свої активи в іншій країні (країні-одержувач), за умови, що вони отримують (зберігають) контроль над цими активами.
Організація промислового розвитку ООН [2]	Чистий притік інвестицій з метою отримання довготермінового впливу на управління підприємством (10% від акцій або паїв з правом голосу або кількох голосів), яке розташоване в іншій країні, ніж країна-інвестор. Вони становлять суму інвестицій в акції, реінвестицію прибутків, інші довготермінові та деякі короткотермінові капітальні потоки.
Дж. Даннінг [6]	Інвестиції здійснюються за межами країни базування, але всередині – інвестора. Контроль за ресурсами, що переводяться, залишається в інвестора. Вони складаються з набору активів та проміжних продуктів, таких як капітал, технологія, вміння та знання галузі управління, доступ до ринків та підприємливість як така.
А. Пересада [7]	Прямі інвестиції, як правило, здійснюються без фінансових посередників у виробничі фонди з метою одержання доходу і участі в управлінні виробництвом. Іноді інвестор послідовно збільшує прямі інвестиції з метою заволодіння контрольним пакетом акцій.
О. Рогач [8]	Реальні інвестиції в підприємства, землі, обладнання, технології або послуги, які створюють матеріальну базу для розширення бізнесу за межами національних кордонів.
С. Тесля [2]	Це матеріальний та нематеріальний капітал, який держава, компанія чи підприємці інвестує в іноземні підприємства за кордоном, щоб отримувати прибуток за умови довготермінового економічного інтересу та мати право брати участь в управлінських рішеннях.

Джерело: розроблено автором за даними [1-8;]

На основі розглянутих визначень, слід сказати, що прямі іноземні інвестиції – це вкладення капіталу в підприємство за кордоном, що забезпечує набуття довгострокового економічного інтересу через отримання інвестором

контролю над об'єктом вкладення капіталу й передбачає одержання прибутку. Зазначимо, що в Україні мінімальна частка іноземного інвестора у статутному капіталі інвестованого підприємства становить не менш як 20% [3], у США цей поріг становить 10%, у країнах ЄС – 20-25%, в Канаді, Австралії і Новій Зеландії – 50% [2].

Перші спроби класифікувати прямі іноземні інвестиції виникали під час проведення досліджень, які намагалися згрупувати їх з практичною метою. Проте, поки не існує чітко визначеної схеми їх класифікації, оскільки існує відмінність у поділі іноземних інвестицій на окремі типи, відповідно до певних особливостей та ступеня деталізації. Сучасна економічна література поділяє всі прямі іноземні інвестиції на дві групи [1]:

1. Трансконтинентальні інвестиції капіталу – обумовлені найкращими умовами ринку, тобто, коли можна доставляти товари з нового виробничого комплексу безпосередньо на ринок цієї країни (континенту);

2. Транснаціональні інвестиції – прямі інвестиції, часто в сусідні країни, основною метою яких є мінімізація витрат у порівнянні з материнською компанією.

Також не менш популярним у науковій літературі є поділ прямих іноземних інвестицій який запропонував вчений Дж. Даннінг. Науковець стверджує, що, керуючись стратегічними мотивами, прямі іноземні інвестиції підприємства можна розділити на кілька груп, а саме [6]:

1. Прямі іноземні інвестиції спрямовані на пошук ринків, з метою обслуговування місцевих або регіональних ринків та забезпечення збільшення виробничих потужностей в країні-реципієнті.

2. Прямі іноземні інвестиції спрямовані на пошук активів/сировини, основною метою яких є використання ресурсів, недоступних в країні-донора.

3. Прямі іноземні інвестиції спрямовані на пошук шляхів підвищення ефективності виробництва – метою цих інвестицій є пошук відносно незначних факторів виробництва: капіталу, робочої сили та технологій.

4. Прямі іноземні інвестиції спрямовані на пошук стратегічних активів – такі інвестиції здійснюються з метою придбання та доповнення технологічної бази, а не використання існуючих активів.

На нашу думку, найбільш базовою та поширеною є класифікація прямих іноземних інвестицій, яку запропонував Р. Кейвс [9]:

- горизонтальні прямі іноземні інвестиції – здійснюються з метою горизонтального просування у виробництві того чи іншого аналогічного товару за кордоном країні перебування, але в межах однієї галузі;

- вертикальні прямі іноземні інвестиції – це інвестиції в галузі, що належать до різних стадій виробництва окремого продукту. Вони дозволяють інвестиційній компанії замінити певні частини системи виробництва та збуту на неефективних ринках в межах самого підприємства. Вертикальні прямі іноземні інвестиції поділяються на зворотні та форвардні. Зворотні прямі іноземні інвестиції здійснюються з метою використання сировини, а форвардні – щоб бути ближче до споживачів через придбання точок збуту;

- конгломеративні прямі іноземні інвестиції поєднують риси як горизонтальних, так і вертикальних прямих іноземних інвестицій.

До основних видів прямих іноземних інвестицій можна віднести [2]:

- експорт за кордон власного капіталу (капіталу материнської компанії або інших філіалів);

- гроші, паї, акції та інші цінні папери;

- майнові внески, основні фонди;

- права на використання нематеріальних активів;

- права на використання землі, води та інших ресурсів або майна;

- реінвестування прибутків (нерозподілені дивіденди, що належать іноземному інвестору);

- внутрішні перекази (субсидії, кредити, позики між прямим інвестором, з одного боку, і дочірніми, асоційованими компаніями та філіями — з іншого).

Згідно чинного законодавства України іноземні інвестиції можуть здійснюватись у вигляді [3]:

- іноземної валюти, інших валютних цінностей; валюти, діючої на території України;
- будь-якого рухомого і нерухомого майна та будь-яких пов'язаних з ним майнових прав;
- акцій, облігацій та інших цінних паперів або будь-яких інших форм участі в підприємстві;
- права на здійснення господарської діяльності, включаючи права на розвідування, розроблення, видобування або експлуатацію природних ресурсів, надані за законодавством або за договором;
- платних послуг;
- інших видів інвестицій, не заборонених законами України.

За суб'єктами інвестування виділяють такі найпоширеніші групи прямих іноземних інвесторів (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Суб'єкти інвестування прямих іноземних інвестицій

Джерело: розроблено автором за даними [2]

Найбільш ризикована та найактивніша у вкладанні капіталу група це приватні інвестори-підприємці, оскільки у своїх інтересах вони використовують недоліки законодавства, промисловості або підприємств певної країни. При виборі суб'єктів інвестування вони віддають перевагу малим та середнім підприємствам, діяльність яких легко контролювати. Головною метою таких інвесторів є отримання швидкого і ризикованого прибутку [2].

Транснаціональні корпорації – це довгострокові інвестори, які зазвичай

мають свої технології. Головна мета – отримати новий ринок для своєї продукції, доступ до ресурсів і досягти більшої ефективності у виробництві. Такі компанії підтримують середній рівень внутрішньої рентабельності інвестицій, в основному інвестуючи в безготівковій формі [2].

Інституційні інвестори – це фінансові посередники, які залучають кошти переважно через продаж акцій в інвестиційних фондах і вкладають ці кошти в диверсифікований портфель цінних паперів. До інституційних інвесторів відносять фонди прямого інвестування, які в основному здійснюють довгострокові інвестиції (5-7 років), купуючи великі пакети акцій компаній. Цей вид інвесторів забезпечує більш високий рівень рентабельності та на відміну від транснаціональних корпорацій, мають набагато ширші цілі, ніж максимізація прибутку [2].

За метою інвестування прямі іноземні інвестиції поділяють на інвестиції для досягнення фінансової, комерційної чи іншої мети. Інвестиції, спрямовані на досягнення фінансової мети – це вкладення капіталу з метою отримання відсотків за користування кредитом чи іншими формами позикового капіталу. Інвестиції, спрямовані на досягнення підприємницької мети – вкладення капіталу з метою встановлення контролю над підприємством, отримання інформації про діяльність компанії, недопущення конкурентів на ринок. Інвестиції, вкладені в реалізацію іншої мети – це вкладення капіталу для встановлення впливу на суверенний суб'єкт, санація міждержавних економічних зв'язків [2].

Також, інвестування може здійснюватися різними методами [10]:

- розвиток контрактних форм співробітництва;
- створення нових підприємств або так звані інвестиції «Грінфілд»;
- злиття та поглинання підприємств.

Види контрактних форм прямих іноземних інвестицій наведено у табл.

1.2.

Таблиця 1.2

Види контрактних форм прямих іноземних інвестицій

Експорт-імпорт	Торгівля товарами та послугами, яка є найпростішою формою проникнення на міжнародні ринки [10].
Ліцензування	Купівля та продаж права на виробництво товарів (робіт, послуг) однієї компанії іншій. Ліцензуванню підлягає також передача патентів, проектів, технологій, товарних знаків, наукових розробок, комп'ютерних програм, та іншої інтелектуальної власності. Ліцензія передається на певний період та за певну винагороду [11]. Також, ці угоди можуть бути «ексклюзивними», тобто надавати виключне право одержувачу ліцензії, або надавати права кільком ліцензіатам [10].
Франчайзинг	Продаж франшизи однієї фірми (франшизодавця) іншій – франшизоодержувачу на право реалізації продукції (послуг, робіт) чи заняття бізнесом на певній території з використанням товарного знаку франшизодавця, та за умови суворого виконання вимог технології та якості [11]. В США 35% обороту роздрібною торгівлі – це франчайзинг, у Європі ця частка становить лише 10%. Ця система охоплює майже всі види послуг, у тому числі ресторани і кафе, автосервіс тощо [10].
Контракти на управління	Засіб, за допомогою якого фірми можуть відправити частину свого управлінського персоналу для надання підтримки фірмі в іншій країні або надання спеціалізованих управлінських функцій протягом певного часу за фіксовану плату [10].
Підрядне виробництво	Зв'язки на основі внутрішньогалузевої спеціалізації. Базується на поглибленні міжнародного поділу праці та внутрішньогалузевої спеціалізації (не за кінцевою продукцією, а деталями, вузлами, комплектуючими виробами, технологічними процесами) [10].
«Проекти під ключ»	Укладання договорів на будівництво підприємств, які передаються власнику для експлуатації в стані їх повної готовності. Це можуть бути фірми, що виробляють виробниче обладнання, будівельні та консалтингові фірми, державні установи для виробництва певного виду продукції [10].

Джерело: розроблено автором за даними [10-11]

На відміну від злиття та поглинання, інвестиції «Грінфілд» (від англ. green – зелений, field – поле) створюють нові виробничі потужності, нові робочі місця та сприяють розвитку експорту з країни, виступаючи, таким чином, потужною додатковою рушійною силою розвитку економіки. Країни та регіони усього світу намагаються залучити інвестиції саме цього типу на свої території та витрачають значні державні та муніципальні ресурси на заходи із залучення інвестицій [12]. Власні іноземні фірми створюються за кордоном у вигляді дочірньої компанії, асоційованої компанії, відділення та спільного підприємництва (табл.1.3).

Таблиця 1.3

Форми зарубіжних фірм

Дочірня компанія (англ. subsidiary)	Реєструється як незалежна компанія та має статус юридичної особи з власним балансом. Контролює її материнська компанія, яка володіє часткою акцій або всім капіталом [10].
Асоційована (змішана) компанія (англ. associate)	Змішані компанії, у яких іноземний інвестор володіє більшою половиною акцій, називають компаніями переважного володіння, а якщо 50% іноземному інвестору і 50% місцевому – компаніями однакового володіння, якщо іноземний інвестор має менше ніж 50% акцій – змішаним підприємством з участю іноземного капіталу [10].
Відділення (англ. branch)	Не є незалежними компаніями та юридичними особами і 100% належать материнській компанії. Відділення можуть мати форму представництва головної компанії за кордоном, партнерства, у тому числі і з місцевими підприємцями, рухомого майна (кораблі, літаки), що належить материнській компанії та функціонують за кордоном принаймні 1 рік [10].
Спільне підприємництво (СП)	Це організаційно-правова форма поєднання зусиль партнерів різних країн з метою здійснення спільної підприємницької діяльності. Така діяльність базується на співробітництві з підприємцями, підприємствами й організаціями країни-партнера та їхньому спільному розподілі доходів та ризиків від цього співробітництва [13].

Джерело: розроблено автором за даними [10;13]

Крім того, стратегічні альянси – довірчі довгострокові взаємовигідні відносини між фірмами набирають обертів серед компаній різних країн, дозволяючи кожній з них ефективно досягти довгострокових цілей, координувати та оптимізувати використання спільних ресурсів та мінімізувати транзакційні витрати. Часто головною метою стратегічних альянсів є об'єднання наукового потенціалу корпорацій, виробничого співробітництва та розподілу ризиків. До причини формування стратегічних альянсів включають: доступ до ринків партнерів, використання нових технологій, скорочення часу для інновацій [10]. Залучення капіталу шляхом створення спільних підприємств або створення стратегічних альянсів ще називають фінансуванням на консорційних засадах [11].

У процесі операцій злиття та поглинання, іноземна компанія отримує щонайменше 10% акцій у місцевій компанії. Це найбільш безпосередній спосіб, яким може скористатись іноземна компанія, щоб отримати частку на ринку та ресурси за кордоном, а також стратегічні корпоративні активи. У розвинених

країнах ця форма є найбільшою складовою потоків прямих іноземних інвестицій [12]. До основних причин злиття і поглинання компаній відносять[10]:

1. Глобалізація економіки та лібералізація світової торгівлі.

2. Зміна центру тяжіння міжнародної конкуренції у сектор високотехнологічних товарів і послуг, що зумовлює необхідність зростання витрат на науково-дослідні роботи.

3. Проблема надвиробництва і пошуки нових ринків збуту.

Слід мати на увазі, що в процесі злиття та поглинання практично не відбувається створення нових галузей чи підприємств. Через це такі інвестиції не мають радикального впливу на економіку країни-реципієнта. Крім того, злиття та поглинання, за винятком приватизації, відбуваються між приватними компаніями, переважно поза межами впливу державного сектору та місцевого самоврядування [12].

Таким чином, прямі іноземні інвестиції – це складне та динамічне явище міжнародної економіки, з багатосторонністю їх видів, форм та класифікацій, що дають змогу пізнати їхню сутність та використати відповідні знання, щоб формувати систему залучення іноземного капіталу.

1.2. Роль прямих іноземних інвестицій в соціально-економічному розвитку країни

Глобалізація ринкового середовища обумовила активізацію міжнародного руху капіталу, що стає каталізатором соціально-економічного розвитку та зростання країн. Його визначальною формою стали прямі іноземні інвестиції, які почали розглядати як один із основних засобів інтеграції національної економіки у світове господарство на основі перенесення виробничих потужностей, переведення капіталу, передавання технології, управлінського досвіду та інновацій у приймаючу країну [14].

Прихід іноземних фірм на національний ринок призвів до заміщення чи витіснення менш ефективних національних компаній, що призвело до перерозподілу внутрішніх ресурсів між більш рентабельними компаніями та сприяло збільшенню середнього рівня продуктивності праці і середніх доходів на душу населення у приймаючій країні. Проте, іноземні інвестори не отримують економічних вигод від зростання продуктивності праці у вигляді більшого прибутку на відміну від резидентів приймаючої країни, які мають вищий середній рівень доходів через припливу прямих іноземних інвестицій. Розрізняють дві основні причини цього явища [15]:

1. Іноземні компанії мають більш високий рівень капіталовкладень на одиницю праці, що безпосередньо впливає на зростання продуктивності праці;
2. Здебільшого, іноземні компанії – більші структури (у порівнянні з національними фірмами) і сприяють зростання продуктивності праці за рахунок так званого ефекту масштабу.

Крім того, іноземні компанії мають вищу середню заробітну плату, враховуючи, що певна частка зростання середньої продуктивності, пов'язаної з припливом прямих іноземних інвестицій, проходить через місцеві фактори виробництва. Важливо також і те, що іноземні інвестиції пов'язані з посиленням конкуренції на місцевих ринках за рахунок іноземних компаній. Таким чином діяльність зарубіжних фірм сприяє швидкій передачі нових і передових технологій та вдосконаленій практиці менеджменту місцевими фірмами на основі вертикально інтегрованих зв'язків та так званого демонстраційного ефекту [15].

Створення за допомогою іноземних інвестицій успішно працюючих підприємств могло б розширити сукупну місткість ринку товарів, послуг, робочої сили, а отже сприяти відродженню економіки приймаючої країни. Шляхом купівлі акцій і підприємств іноземні інвестори спроможні забезпечити стартовим капіталом виробництва з потужностями, що простоюють. А створення нових робочих місць, у свою чергу зменшить рівень безробіття приймаючій країні [16].

Сьогодні, яскравим прикладом є нові індустріальні економіки Східної Азії і Латинської Америки. У чотирьох країнах-членах Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) – Малайзії, Філіппінах, Індонезії і Таїланді – приплив іноземних інвестицій у деякі галузі промисловості (електроніка й автомобілебудування) сприяло перетворенню структури національних економік та їх спеціалізації від експортерів сільськогосподарської продукції і мінеральної сировини до великих виробників і експортерів переважно готової промислової продукції.

Прямі іноземні інвестиції безпосередньо впливають на формування інвестиційних фондів приймаючої країни. Іноземні інвестиції можуть стати додатковим джерелом поповнення національного капіталу, який допоможе розширити ресурси приймаючої країни. Транснаціональні компанії надають приймаючій країні свої міжнародні канали закупівель, виробництва і збуту, що створює умови для доступу до світового ринку національних фірм та розширення або, навпаки, зменшення їхніх зв'язків із місцевими постачальниками. Як правило, транснаціональні компанії реінвестують велику частину отриманого прибутку в дочірні компанії та меншу частину прибутку експортують за кордон. На відміну від місцевих фірм, вони більше зацікавлені в тому, щоб залишити отримані прибутки для реінвестування в приймаючій країні. Це також сприяє більш високому рівню формування капітальних фондів у національній економіці [15].

Також важливим є ефект впливу прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток, який залежить від рівня кваліфікації робочої сили в приймаючій країні. Існує тісний взаємозв'язок між іноземними інвестиціями і рівнем освіти зайнятих осіб. Яскравим прикладом є корпорація Samsung, яка інвестувала 830 млн. дол. США в створення нового виробництва, яке спеціалізується на виробництві мобільних телефонів та електронних компонентів в 2012 році і 1 млрд. дол. США в червні 2013 року. В свою чергу це створило понад 2000 нових робочих місць та сприяло передачі нових знань та технологій приймаючій країні [17].

Досліджуючи вплив іноземних інвестицій на економічний розвиток приймаючої країни встановлено, що [15]:

1. прямі іноземні інвестиції можуть збільшувати обсяг сукупного капіталу, однак, необхідно, щоб іноземні інвестиції не витісняли відповідні суми національних капіталів внаслідок посилення конкуренції на ринках;

2. прямі іноземні інвестиції сприяють економічному зростанню, якщо вони більш рентабельні або прибуткові порівняно з національними інвестиціями;

3. внесок прямих іноземних інвестицій у посилення економічного росту можливий лише за наявності зв'язку між цими інвестиціями та рівнем кваліфікації трудових ресурсів.

На сьогодні вже добре відомі позитивні наслідки прямого інвестування. Це і відновлення на основі «Плану Маршалла» економіки Федеративної Республіки Німеччина, здійснення технологічного прориву Тайванем та Південною Кореєю, поживлення умов економічного зростання постсоціалістичних країн Центральної та Східної Європи [2]. Світова практика показує, що прямі іноземні інвестиції мають ряд значних переваг серед інших форм економічного співробітництва, особливо для країн з перехідною економікою:

– не стають тягарем зовнішнього боргу, а навпаки, сприяють його погашенню;

– імпорт прямих підприємницьких капіталів збільшує виробничі потужності країни;

– є джерелом нових технологій та сучасних методів управління і маркетингу, сприяють розвитку національної науково-дослідної бази;

– сприяють здійсненню більш ефективної приватизації і реструктуризації економіки, створюють додаткові робочі місця, одночасно збільшуючи реальні доходи працівників;

– країна збільшує бюджетні надходження у вигляді податків на діяльність міжнародних спільних підприємств;

– імпорт прямих інвестицій стимулює конкуренцію та пов'язані з нею позитивні явища (підрив позиції місцевих монополій, зниження цін та підвищення якості продукції, що заміщує як імпорт, так і застаріле виробництво);

– прями іноземні інвестиції забезпечують найбільш ефективну інтеграцію національної економіки у світову.

Проте можливі ситуації, коли очікувані наслідки залучення прямих іноземних інвестицій не відбуваються. Тому неможливо оминати увагою таких потенційних загроз, як [2;15;18;]:

– забруднення навколишнього середовища;

– зниження конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників;

– посилення залежності економіки від іноземного капіталу;

– загальна відсталість національного підприємництва у порівнянні із іноземними структурами;

– у деяких випадках усунення з ринку вітчизняних виробників і постачальників;

– зниження загального рівня добробуту населення та трансферт прибутків на користь іноземного інвестора, що зумовлено надмірними державними пільгами на користь інвестора (наприклад, право на безкоштовне використання інфраструктурних сфер, протекціоністські заходи, надання пільгових позик);

- сувора експлуатація місцевих сировинних ресурсів;
- постачання неякісних, недосконалих та застарілих ресурсів і активів;
- модифікація структури економіки та її адаптація до інтересів інвестора;
- погіршення платіжного балансу;
- деформація культури підприємництва.

Отже, важливою складовою економічної політики приймаючої держави щодо іноземних інвестицій є належне регулювання процесів їх залучення та використання. У разі неефективного регулювання державою зазначених вище процесів позитивний вплив від іноземних інвестицій може стати незначним, а

іноді – й нівелюватися [14]. Отже, роль прямих іноземних інвестицій полягає в наступному [19]:

1. Це відмінне додаткове джерело фінансування для розширення і оновлення основного капіталу, реалізації інвестиційних програм та проектів, що забезпечують підйом і активізацію економіки, а також насичення внутрішнього ринку конкурентоспроможними послугами та товарами;

2. Іноземні інвестиції дозволяють впроваджувати передові технології, сучасні методи маркетингу та управління, а також ноу-хау (як правило, вони спрямовані на конкретні цілі та об'єкти, що супроводжується підвищенням кваліфікації персоналу, який ефективно використовує нові технології, міжнародні контракти, ринкові механізми тощо);

3. Закріплювати і освоювати досвід функціонування підприємств, що працюють в умовах ринкової економіки, а також надає іноземному інвестору більше впевненості повернення вкладених ним коштів з хорошим прибутком. Це також дозволяє прискорити формування високого інвестиційного клімату в національній економіці, що є сприятливим як для вітчизняних, так і для іноземних інвесторів;

4. Робить більш швидкий процес інтеграції економіки у світове господарство, розвиває ефективні процеси інтеграції, покращує використання різних переваг міжнародної кооперації праці та її поділу;

5. Дозволяють уникнути додаткового тягаря на зовнішній борг, на відміну від різних позик і кредитів, а також сприяє отриманню нових надходжень для погашення зовнішнього боргу.

Приплив прямих іноземних інвестицій в економіку будь-якої країни залежить від її економічного стану та прогнозів стабільності її економіки на середньострокову перспективу, тому іноземні інвестиції в основному спрямовуються на розвиток виробництва, тому і віддачі від них очікується не раніше, ніж через кілька років, а за деякими проектами вона може досягати і 5-8 років, особливо по соціально значущим, наприклад, будівництво переробних заводів тощо [19].

Визначення ролі інвестицій дозволяє виділити низку проблем, виникнення та існування яких здатне значно знизити ефективність інвестиційного процесу в країні (табл. 1.4).

Таблиця 1.4

Проблеми ефективності інвестиційного процесу

Соціальні	низький рівень життя в країні, висока ступінь поляризації в суспільстві, відсутність висококваліфікованих фахівців
Інституціональні	політичні ризики, корупція, бюрократія, відсутність ефективних механізмів регулювання економіки в цілому та інвестиційного процесу зокрема, неефективне використання державної власності
Законодавчі	протиріччя нормативно-правових актів, двояке тлумачення, відсутність законодавства щодо регулювання окремих аспектів інвестиційних відносин, гарантії прав власності
Економічні	загальний спад економічної активності в країні, фінансова криза, переважання короткострокових інтересів у підприємців, відсутність стратегічної ініціативи та планування
Глобальні	глобалізація товарних і фінансових ринків, посилення тиску транснаціональних компаній, протиріч між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються, відсутність або мінімальний розвиток інформаційних технологій, тощо

Джерело: розроблено автором за даними [20]

Як бачимо, в усі ці проблеми значно знижують шанси на залучення іноземного капіталу, тому роль інвестицій у соціально-економічному розвитку держави не так складно визначити і досить не просто переоцінити. Вони є гарантом розвитку національної економіки, забезпечують ефективний технічний прогрес і підвищують якісні показники життя населення.

1.3. Правове регулювання залучення прямих іноземних інвестицій в економіку держави

Правове регулювання інвестиційних відносин в Україні, здійснюється відповідно до нормативно-правових актів, серед яких перше місце займають міжнародне право та ряд міжнародно-правових документів [21]:

1. Вашингтонська конвенція «Про порядок вирішення інвестиційних спорів між державами та іноземними особами» від 18 травня 1965 року;

2. Сеульська конвенція «Про заснування багатостороннього агентства по гарантіям інвестицій», що була схвалена 11 жовтня 1985 року на щорічній зустрічі Ради керуючих Всесвітнього банку в Сеулі;

3. Група міжнародних договорів України із окремими країнами про заохочення та взаємний захист інвестицій.

У 1995 році були ратифіковані угоди між урядом України та урядами Литовської Республіки, Республіки Грузія, Республіки Вірменія, Республіки Казахстан, Французької Республіки, Канади, Естонської Республіки, у 1996 р. – з урядами Словацької Республіки, Республіки Молдова, Держави Ізраїль, Італійської Республіки та ін. Загалом, за 1995 р. – червень 2002 р. було ратифіковано 40 міжнародних угод з цього питання [16].

Законодавчу базу державного регулювання іноземних інвестицій становлять: Закон України «Про інвестиційну діяльність», основне спрямування якого полягає у забезпеченні рівного захисту прав, інтересів і майна суб'єктів інвестиційної діяльності незалежно від форм власності, а також на ефективне інвестування економіки України, розвитку міжнародного економічного співробітництва та інтеграції [22], Закон України «Про захист іноземних інвестицій», від 10 вересня 1991 р. спрямований на захист інвестицій, прибутків, законних прав та інтересів іноземних інвесторів на території України [23]; Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19 березня 1996 р. який регулює відносини, щодо державних гарантій захисту іноземних інвестицій, державної реєстрації та контролю за здійсненням інвестицій, розгляду спорів тощо [3]; Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» від 16 квітня 1991 р., який визначає іноземне інвестування як різновид зовнішньоекономічної діяльності та встановлює особливості, принципи та форми здійснення останньої [24]; постанови Кабінету Міністрів «Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну діяльність за участю іноземного інвестора» від 30 січня 1997 р. № 112 та інші [25].

Особливе значення для здійснення іноземних інвестицій має Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. Це перший нормативний акт, у якому встановлені загально правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, зокрема іноземними інвесторами, а також викладено перелік видів майнових та інтелектуальних цінностей, які можуть розглядатись як інвестиції [22]:

- кошти, цільові банківські вклади, паї, акції та інші цінні папери;
- рухоме і нерухоме майно (будинки, споруди, устаткування та інші матеріальні цінності);
- майнові права, що випливають з авторського права, досвід та інші інтелектуальні цінності;
- сукупність технічних, технологічних, комерційних та інших знань у вигляді технічної документації, навичок та виробничого досвіду, необхідних для організації того чи іншого виду виробництва, але не запатентованих «ноу-хау»;
- права користування землею, водою, ресурсами, будинками, спорудами, обладнанням, а також інші майнові права, тощо. Цей закон визначає також права й обов'язки суб'єктів інвестиційної діяльності, її державне регулювання, гарантії права суб'єктів такої діяльності і захист інвестицій.

У сфері законодавчого регулювання іноземних інвестицій в Україні було прийнято близько 100 законодавчих актів. Це не тільки загальні питання організації та здійснення інвестиційної діяльності, а й спеціальні питання, пов'язані з режимом інвестиційної діяльності у відповідних регіонах. Так, був прийнятий Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності у Закарпатській області» від 24 грудня 1998 р. та Закон України «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на території міста Харкова» від 11 травня 2000 р. та ін. Правове регулювання інвестиційної діяльності не обмежується вище вищезгаданими законами, але здійснюється також іншими нормативними актами підзаконного характеру. Прикладами таких актів є Тимчасовий порядок надання додаткових пільг іноземним інвесторам,

затверджений 31 березня 1994 р. Агентством міжнародного співробітництва та інвестицій, Порядок надання індивідуальних ліцензій на здійснення інвестицій за межі України, затверджений 24 грудня 1993 р. Національним банком України, та інші [16].

Особливість державного правового регулювання діяльності інвесторів в Україні полягає в тому, що поряд із зазначеними законами, які регулюють виключно інвестиційну сферу в нашій країні, застосовуються положення ряду міжгалузевих законів та підзаконних нормативних актів, а також те, що законодавча база в сфері регулювання інвестиційної діяльності з року в рік змінюється, що впливає на приплив (відтік) іноземних інвестицій та зміну рівня ефективності їх використання. Зокрема, це стосується [27]:

- ускладнення (спрощення) процедури внесення іноземних інвестицій;
- дозвільної системи;
- надання (або скасування) податкових пільг для іноземних інвесторів;
- конкретизації інвестиційних напрямків та обмежень (заборони) діяльності іноземних інвесторів у певних сферах економіки;
- гарантування незмінності законодавства щодо діяльності нерезидентів протягом тривалого періоду;
- підстави для скасування наданих гарантій та інші.

На території України застосовується національний правовий режим для іноземних інвесторів, в якому іноземні інвестори в своїх правах і зобов'язаннях прирівнюються до національних. У цьому випадку вітчизняні та іноземні підприємці виступають як рівноправні партнери на ринку. Але це можливе у разі досягнення країною певного рівня розвитку продуктивних сил. І, навпаки, з метою досягнення такого рівня, залучення передових технологій й коштів для їх впровадження на певному етапі доцільно іноземним інвестиціям надати пільговий режим. Проте допуск до національної економіки може мати негативні наслідки. У міжнародній практиці є випадки, коли транснаціональні компанії, які є економічно потужнішими, ніж вітчизняні інвестори, здійснили значні інвестиції, що негативно вплинули на політичний або економічний

розвиток цих країн. Тому, для правового становища інвесторів у світі характерні такі режими [21]:

1. Національний режим (такий самий, як і для вітчизняних інвесторів);
 2. Режим найбільшого сприяння (передбачає надання іноземним інвесторам додаткових прав, преференцій та пільг стосовно митних стягнень, податків для зборів і гарантій здійснення ними інвестиційної діяльності;
 3. Обмежувальний режим (забороняє, або обмежує іноземні інвестиції).
- Крім того, в міжнародній практиці використовується і такий вид режиму, як «справедливий» (недискримінаційний). Його встановлення підтримується Міжнародним валютним фондом та Міжнародним банком реконструкції і розвитку.

Зазначимо, що іноземні інвестори практично не обмежені у формах та об'єктах інвестування. Інвестиції можуть здійснюватися у формі участі в підприємствах (включаючи їх створення), придбання акцій вже діючих підприємств, створення філій або інших окремих підрозділів іноземних юридичних осіб, придбання нерухомого чи рухомого майна, цінних паперів, придбання прав на користування землею та використання природних ресурсів на території України, придбання інших майнових прав, ведення господарської діяльності на підставі угод про розподіл продукції, в інших формах, які не заборонені законами України [27].

З метою активізації роботи щодо розвитку та реалізації інвестиційного потенціалу України, збільшення обсягу іноземних інвестицій, підтримки пріоритетних інвестиційних проектів, поліпшення інвестиційного клімату в державі, забезпечення захисту прав інвесторів, сприяння ефективної взаємодії інвесторів з державними органами у грудні 2014 року Указом Президента України було створено Національну інвестиційну раду [28]. Оскільки, ситуація із залученням інвестицій в українську економіку – як внутрішня, так і зовнішня є не надто позитивна: інвестори не мають впевненості у захищеності та прибутковості своїх інвестицій, оскільки за попередні роки вони втратили довіру до влади, а зараз до цього ще додається складна ситуація на Сході та

економічна ситуація в країні. Тому, задля спрощення порядку залучення іноземних інвестицій та сприянню відновлення економіки держави, наближення законодавства України до стандартів Європейського Союзу, президентом було підписано Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій», який скасовує обов'язкову державну реєстрацію іноземних інвестицій і спрощує їх залучення в Україну [29]. Саме поняття «державної реєстрації іноземної інвестиції» було введено у Законі «Про режим іноземного інвестування» 2012 року [3]. Обов'язковий характер такої реєстрації створює перепони для бізнесу, бо факт того, що суб'єкт господарювання має іноземні інвестиції фіксувався статутними документами та вносився до Єдиного державного реєстру юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців. Інформація про наявність іноземних інвестицій, їх розмір та структура є загальнодоступною інформацією. У зв'язку із цим процедура реєстрації іноземних інвестицій не має інформаційного сенсу, бо ту ж саму інформацію будь хто може отримати вільно. Тому, новий Закон запроваджує принцип державного обліку інвестицій, згідно з яким подання статистичної звітності про здійснення іноземних інвестицій буде здійснюватися підприємствами з іноземними інвестиціями та установами банку. Усі привілеї та переваги, що існують на основі чинного законодавства та міжнародних договорів України, включаючи звільнення від митного збору за внески майном до статутного капіталу компанії, будуть застосовуватись однаково до всіх іноземних інвестицій. Зауважимо, що державна політика залучення прямих іноземних інвестицій характеризується відсутністю контролю над частками залучених інвестицій в розрізі сфер економічної діяльності, перелік стратегічних галузей, безпечні пороги участі в них іноземного капіталу та відповідний механізм оцінки такої участі на передінвестиційному етапі законодавчо не встановлено. Відсутність стратегії інвестиційної політики та ефективних механізмів регулювання допуску іноземного капіталу призвела до його стихійного розподілу в різних сферах української економіки [30].

Незважаючи на наявність системи законодавства щодо здійснення інвестиційної діяльності система нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні потребує негайного вдосконалення.

Висновки до розділу 1

1. Підсумовуючи, слід зазначити, що економічна сутність прямих іноземних інвестицій полягає у вкладенні капіталу в підприємство за кордоном, що забезпечує отримання довгострокового економічного інтересу через контроль інвестора над об'єктом вкладення капіталу та одержання прибутку (доходу) або досягнення соціального, інноваційного та інших видів ефектів. Описані та запропоновані класифікаційні ознаки не вичерпують всього різноманіття видів прямих іноземних інвестицій, а лише допомагають сформулювати їх сутність та вагоме значення у побудові економічно розвинутої держави.

2. Неможливо переоцінити роль прямих іноземних інвестицій, оскільки це відмінне додаткове джерело грошових коштів, що дозволяють впроваджувати передові технології та роблять швидшим процес інтеграції економіки у світове господарство. Прямі іноземні інвестиції здійснюють великий вплив на економіку країн, що розвиваються, але їх ефективність залежить від вихідних умов: якості людського капіталу, інституційного забезпечення, макроекономічної ситуації в країні.

3. Правове регулювання інвестиційних відносин в Україні базується на міжнародному праві та низці міжнародно-правових документів, національній законодавчій базі, що містить більш ста нормативно-правових документів. Особливе значення для здійснення іноземних інвестицій має Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18 вересня 1991 р. який встановлює загальні правові, економічні та соціальні умови інвестиційної діяльності на території України, зокрема іноземних інвесторів, а також викладено перелік видів майна та інтелектуальної цінності, які можна розглядати як інвестиції. Але,

незважаючи на наявність законодавчої системи, залишаються сумніви щодо її ефективності та однозначності, оскільки численні зміни в законодавстві призвели до її надмірної складності та суперечливості у правозастосуванні.

РОЗДІЛ 2

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

2.1. Інвестиційний імідж та інвестиційна привабливість України

Висока інвестиційна привабливість є однією із ключових факторів забезпечення сталого розвитку економіки країни та розвитку її позитивного іміджу на світовій арені. Проблема формування позитивного інвестиційного іміджу важливою для країн, що знаходяться на стадії трансформаційних перетворень. Науковці стверджують, що імідж держави сприяє формуванню умов, за яких економіка стає сприйнятливою до інвестицій, забезпечує захист інвестора від інвестиційних ризиків, спонукає до вирішення соціальних проблем, забезпечує високий рівень зайнятості населення, дозволяє оновлювати виробництво, проводити модернізацію й нарощувати основні фонди підприємств, впроваджувати новітні технології тощо. А несприятливий інвестиційний клімат навпаки: пригнічує економічний розвиток, загострює економічні, соціальні, інституційні та інші проблеми [1].

У науково-економічній літературі представлено класичний розподіл факторів формування інвестиційної привабливості на таких рівнях реалізації як: макро, мезо- та мікрорівень. Імідж держави – це макроекономічний рівень, а тому науковцями розроблено ряд складових, які характеризують його фактори у різних напрямках (табл.2.1).

Потенційно Україна може бути однією з провідних країн Європи, де вкладають прямі іноземні інвестиції. Це підтверджується такими конкурентними перевагами, як [32,33]:

- велика площа (603 628 км²);
- сприятливе географічне розташування (між Європою й Азією, між Північчю й Півднем Європи) та безпосередній кордон з Європейським Союзом;
- перспективи сільськогосподарської діяльності (висока родючість

грунтів, за цим показником Україна займає одне з перших місць у світі);

– значні запаси багатьох видів сировини (вугілля, залізна та марганцева руди, сірка, ртуть, титан, уран, граніт, мармур, мінеральні солі, гіпс, алебастр тощо);

– сприятливий клімат для ведення будь-якого бізнесу (немає торнадо, цунамі, посухи, небезпечних комах, стихійних лих);

– високий рівень наукових досліджень у багатьох галузях науки і техніки та наявність значного науково-технічного потенціалу;

– дешева кваліфікована робоча сила;

– добре розвинена інфраструктура – трубопроводи, транзитні термінали, залізниці та автомобільні дороги, мережі електропередач, морські порти.

Таблиця 2.1

Фактори, що формують інвестиційну привабливість на макрорівні (держави)

Фактори		
Інституціональні	Економічні	Соціальні
<ul style="list-style-type: none"> – внутрішня і зовнішня політична стабільність країни; – гарантія прав і свобод особи; – рівень державного втручання в економіку країни; – торгівельна політика країни; – рівень інтеграції національного законодавства у світове правове поле; – стабільність господарського, фінансового та податкового права; – захист інтелектуальної власності в країні; – митна політика та участь у світових організаціях; – захист прав вітчизняних та іноземних інвесторів. 	<ul style="list-style-type: none"> – загальна оцінка економіки й стабільність національної валюти; – темпи росту ВВП; – податки, тарифи, пільги; – можливість репатріації капіталів; – характеристика банківської системи та її послуг в економіці країни; – екологічна обстановка: вимоги стандартизації, квоти та штрафи в економіці країни; – валютні та фінансові ризики. 	<ul style="list-style-type: none"> – рівень соціального розвитку суспільства, соціальні умов та життя населення в країні; – толерантність суспільства по відношенню до інших релігій та національностей в країні; – ступінь політичної активності населення країни; – рівень криміногенності в країні; – рівень розвитку профспілкового руху в країні.

Джерело: розроблено автором за даними [31]

Проте, більшість зазначених конкурентних переваги обумовлені, нажаль, не

досягненням української економіки, можливостями, наданими природою. Для об'єктивної оцінки інвестиційної привабливості країни, ми обрали методичку Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) (рис. 2.1). Дана методика зводиться до встановлення індексу інвестиційної привабливості – інтегрального показника, який ґрунтується на характеристиці інвестиційного клімату як сукупності політичних, економічних, законодавчих, регуляторних та інших чинників, що в кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання [33].

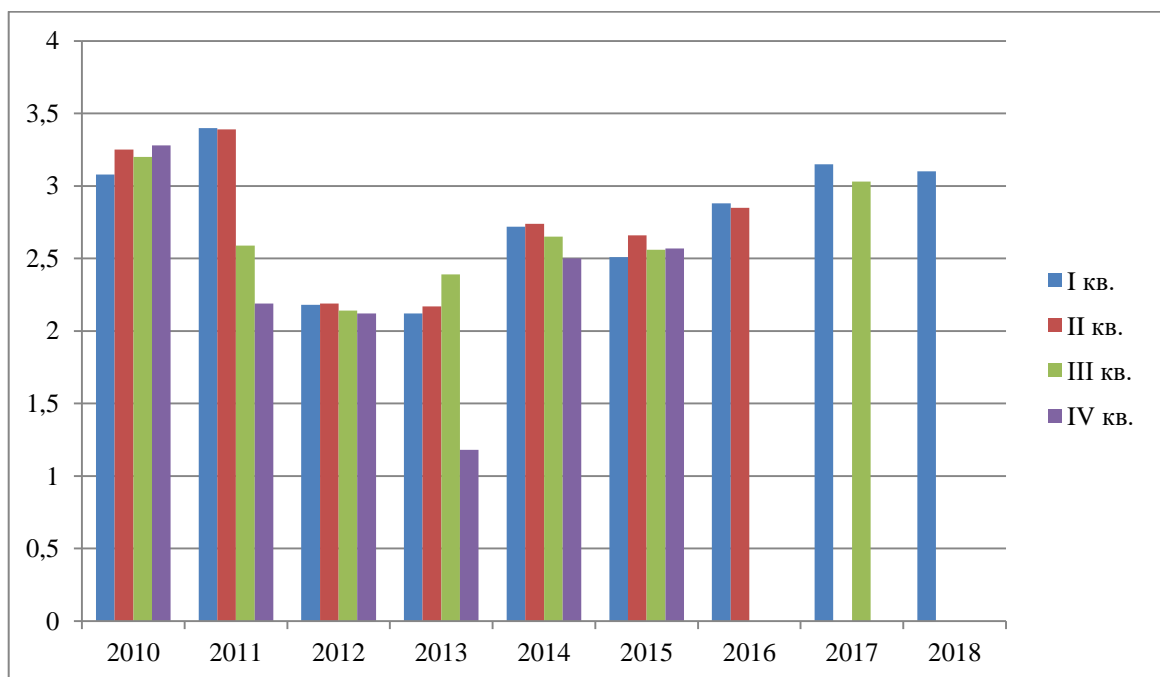

Рис. 2.1. Індекс інвестиційної привабливості України в 2010-2018 рр. (поквартально) за даними ЄБА

Джерело: розроблено автором за даними [34]

З рис. 2.1. видно, що найнижчий рівень індексу інвестиційної привабливості спостерігається в IV кварталі 2013 року – 1,81, а найвищий спостерігається в I кварталі 2011 року – 3,43. У першому півріччі 2017 року індекс покинув негативну площину вперше з 2011 року і досяг 3,15 балів. Наприкінці 2017 року показник знову знизився і склав 3,03 балів за 5-бальною шкалою. За останніми даними в I кварталі 2018 року індекс інвестиційної привабливості становить 3,10 бали. Згідно з методикою Європейської Бізнес

Асоціації, індекс інвестиційної привабливості набуває різних характеристик в залежності від значень поданих у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Характеристика значень індексу інвестиційної привабливості
за методикою ЄБА

Значення	Характеристика
0-3	Негативне
3	Нейтральне
5	Позитивне

Джерело: розроблено автором за даними [34]

На підставі експертного опитування 128 керівників компаній-членів ЄБА, було встановлено, що 38% бізнесменів незадоволені інвестиційним кліматом. Інвестори вважають що бізнес-середовище України не зазнало вагомих змін. Основні чинники які не задовольняють інвесторів є: високий рівень корупції (46,1%), відсутність довіри до судової системи (40,6%), відсутність земельної реформи (39,5%) та технічні бар'єри у торгівлі (8,6%). Проте, 28% експертів вважають, що інвестиційний клімат в Україні є привабливим та супроводжується такими позитивними змінами [35]:

- помітний розвиток електронних сервісів ;
- цифровізація економіки ;
- прийняття Закону «Про валюту та валютні операції»;
- прийняття Закону «Про антикорупційний суд»;
- скасування печатки;
- автоматичне відшкодування ПДВ.

В щорічному звіті щодо інвестиційної привабливості України, опублікованого Американською торгівельною палатою, було визначено перелік сфер, що є найперспективнішими для залучення інвестицій, а саме [36]:

- сільське господарство;
- банки та фінансові послуги;
- інформаційні технології;

- митне регулювання;
- паливо та енергетика;
- телекомунікації;
- податкова політика;
- логістика та перевезення;
- товари широкого вжитку.

До основних ризиків, що стримують вливання капіталів віднесли: низькі темпи реформ, недостатній захист прав іноземних інвесторів в Україні, недосконалість законодавчої бази, корупція [36].

Вчені Центру Разумкова провели експертне дослідження про позитивні та негативні риси іміджу України які мають значний вплив інвестиційну привабливість (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Характеристика державного іміджу України

Позитивні риси	Негативні риси
<ul style="list-style-type: none"> – врівноваженість національного характеру; – високий рівень етнічної толерантності; – відсутність шовінізму і великодержавних амбіцій; – перспективи розвитку туризму; – високий потенціал агропромислового комплексу; – геополітичне положення держави. 	<ul style="list-style-type: none"> – корупція, безвідповідальність, некомпетентність державних чиновників; – закритість органів влади; – нестабільне законодавство; – затримки з проведенням реформ, їх невідповідність; – несприятливий інвестиційний клімат, – перевага декларацій над практичними діями; – відсутність власної політики щодо формування міжнародного іміджу.

Джерело: розроблено автором за даними [31]

Вагому роль у залученні іноземного капіталу також відіграє інвестиційний клімат держави – сукупність певних факторів (політичних, правових, економічних та соціальних), які забезпечують та сприяють інвестиційній активності вітчизняних та закордонних інвесторів. До основних факторів, що формують інвестиційний клімат відносять [36]:

- макроекономічна збалансованість;
- наявність природних ресурсів;

- рівень розвитку інфраструктури;
- якість та розподіл робочої сили;
- інфляційна стабільність;
- відкритість економіки;
- стан фінансового ринку;
- податкова система;
- якість державного управління;
- ймовірність виникнення непередбачуваних обставин;
- сприятлива законодавча база;
- бар'єри щодо виходу на ринок.

Проаналізуємо інвестиційний клімат України за останні три роки, шляхом дослідження позицій країни у міжнародних рейтингах (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Місце України у світових рейтингах

Рейтинг	2015 рік	2016 рік	2017 рік
International Business Compass	79	130	130
Doing Business	96	81	80
The Global Competitiveness Index	79	85	85
Index of Economic Freedom	162	162	166
FDI Index	0,120	0,124	0,124

Джерело: сформовано автором за даними [37; 38; 39; 40; 41]

У рейтингу країн за інвестиційною привабливістю BDO International Business Compass (IBC), складеного Гамбурзьким інститутом світової економіки (HWWI) спільно з німецькою аудиторською компанією BDO AG, в 2016 році Україна опустилася на 41 сходинку в порівнянні з 2015 роком і посіла 130 місце серед 174 країн. В 2017 році Україна все ще залишається на позначці 130, що обґрунтовується політичною нестабільністю, корупцією, незадовільним станом верховенства права та неефективною регуляторною політикою [37].

Відповідно до рейтингу Світового банку Doing Business 2017, Україна займає 80 місце серед 190 країн світу за легкістю ведення бізнесу, піднявшись за рік на 1 сходинку. У порівнянні з 2015 та 2016 роками, Україна поліпшила свої позиції за показниками: реєстрація підприємства (з 24 до 20 місця), захист

міноритарних акціонерів (з 101 до 70 місця), забезпечення виконання контрактів (з 93 до 81 місця), підключення до електромереж (з 140 до 130 місця). Проте в деяких сферах показники погіршилися, зокрема: міжнародна торгівля (з 110 до 115 місця), отримання дозволів на будівництво (з 137 до 140 місця), рішення проблем з неплатоспроможністю (з 148 до 150 місця), оподаткування (з 83 до 84 місця), реєстрація власності (з 62 до 63 місця), доступ до отримання кредитів (з 19 до 20 місця) [38].

Згідно з індексом глобальної конкурентоспроможності 2017 (The Global Competitiveness Index) який розраховується за методикою Всесвітнього економічного форуму, Україна другий рік поспіль посідає 85 позицію серед 138 країн, втративши в 2015 році 6 позицій. Серед проблем ведення бізнесу в Україні Всесвітній економічний форум відзначає корупцію, політичну нестабільність, інфляцію, неефективну урядову бюрократію, доступ до фінансування, нестабільність уряду, податкові ставки, валютне регулювання тощо [39].

Згідно з Index of Economic Freedom 2017, складеним The Heritage Foundation у співпраці з The Wall Street Journal, Україна опустилась на 4 сходинки порівняно з 2016 та 2015 рр. і посідає 166 місце зі 178 та належить до групи країн, де економічні свободи пригнічуються. Також, автори рейтингу відзначають, що навіть за наявності деяких змін, Україна уже сьомий рік поспіль демонструє найнижчий рівень економічної свободи в Європі [40].

За Індексом прямих іноземних інвестицій (Foreign Direct Investment Index) Україна покращила позиції із 0,120 у 2015 р. до 0,124 у 2016-2017 рр., проте економіка країни є недостатньо відкритою для надходження прямих іноземних інвестицій [41].

Низькі позиції України в досліджуваних рейтингах свідчать про несприятливий інвестиційний клімат та є результатом погіршення макроекономічних показників. Тому, пріоритетними для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні мають стати масштабні комплексні заходи спрямовані на покращення умов діяльності інвесторів,

розширення механізмів та інструментів здійснення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів. На нашу думку, першочерговими кроками які допоможуть активізувати інвестиційний клімат повинні бути:

1. Зниження адміністративних бар'єрів шляхом ліквідації бюрократії та прозорості системи регулювання бізнесу;
2. Забезпечення стабільності законодавства у сфері інвестування;
3. Створення сучасної системи державних гарантій захисту іноземних інвестицій та врегулювання комерційних спорів між суб'єктами інвестиційного процесу;
4. Впровадження економічного механізму страхування ризиків для іноземних інвесторів;
5. Стабілізація банківської системи, запобігання подальшим банкрутствам фінансових установ;
6. Реформування податкової системи в Україні;
7. Забезпечення конкурентного середовища.

Отже, впровадження зазначених заходів сприятиме підвищенню рівня інвестиційного клімату, що призведе до припливу іноземних інвестицій, і як наслідок забезпечить формування позитивного інвестиційного іміджу України на світовій арені.

2.2. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій у вітчизняну економіку

Залучення та надходження прямих іноземних інвестицій для розвитку національної економіки є важливим показником міжнародної привабливості держави, ознакою якості інвестиційного клімату та ключовим показником конкурентоспроможності держави на міжнародному ринку. Потенційно, Україна є інвестиційно привабливою країною, оскільки має велику кількість фізичних і людських ресурсів, великі резерви не вкладених заощаджень,

місткий внутрішній ринок споживання, а також вигірне географічне положення, яке забезпечує безперешкодний доступ на основні міжнародні ринки. Проте, економічна та політична нестабільність в країні, недосконале інвестиційне законодавство, високе податкове навантаження, бюрократія та корупція, а також відсутність дієвої системи страхування іноземних інвестицій залишаються основними перешкодами для залучення іноземного капіталу.

Обсяг залучених в Україну прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) за 2010-2017 рр. становить 353994,1 млн. дол. США (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, та частини зони проведення антитерористичної операції). Як бачимо на рис. 2.2, прямі іноземні інвестиції в 2010 році становили 45370,00 млн. дол. США, у 2011 році – 48197,60 млн. дол. США, що на 2827,60 млн. дол. США більше ніж у 2010 році; у 2012 році надійшло 51705,30 млн. дол. США. Найбільший приплив інвестицій в українську економіку був у 2013 році та становив 53704,00 млн. дол. США.

В 2014 році обсяг прямих іноземних інвестицій стрімко зменшився до 40725,40 млн. дол. США. Наслідком такого падіння став військовий конфлікт з Росією та загострення соціально-економічної кризи [42].

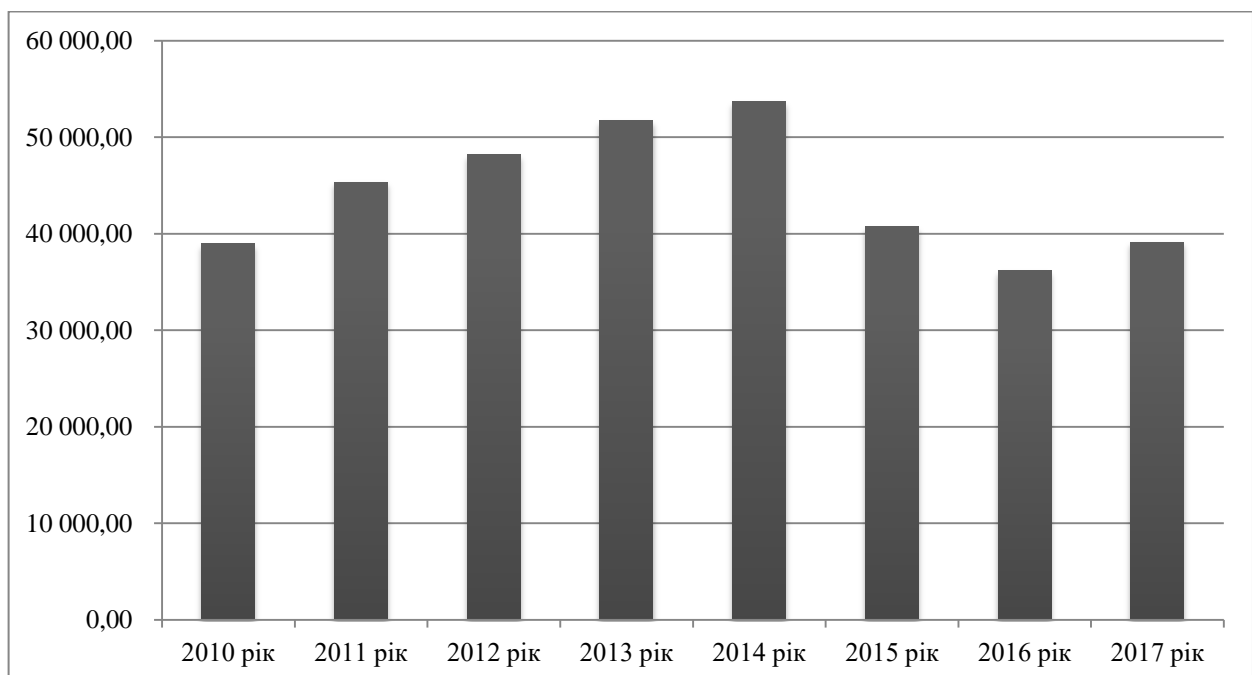

Рис. 2.2. Прямі іноземні інвестиції до України за 2010 – 2017 рр. (млн. дол. США)

Джерело: розроблено автором на основі [42]

Спад в інвестиціях, починаючи з 2014 року, позначився на більшості секторів економіки, адже нестабільна економічна та політична ситуація, що склалася на сьогодні, дещо ускладнює інвестиційну діяльність як в країні. В 2015 та 2016 роках інвестиції становили 36154,50 млн. дол. США та 39144,00 млн. дол. США відповідно. В 2017 році спостерігається відновлення надходжень та збільшення прямих іноземних інвестицій до 41231,10 млн. дол. США. Падіння прямих іноземних інвестицій після початку війни в основному зумовлене різким зменшенням вливань українських та російських підприємців, що проводили свої капітали через офшори. До цього призвела гостра економічна криза та невизначеність, пов'язані із військовим конфліктом та політичними змінами [43].

За 2010–2017 рр. інвестиції в Україну надходили з 133 країн світу. До основних країн-інвесторів, на які припадає 92% загального обсягу прямих іноземних інвестицій, належать (рис. 2.3): Кіпр – 97575,20 млн. дол. США (33%), Нідерланди – 65374,30 млн. дол. США (22%), Німеччина – 29241,30 млн. дол. США (10%), Російська Федерація – 24009,60 млн. дол. США (8%), Велика Британія – 18378,20 дол. США (6%), Австрія – 15056,40 млн. дол. США (5%), Віргінські Острови (Британія) – 13717,90 млн. дол. США (4%), Франція – 12557,00 млн. дол. США (4%). Також прямі інвестиції надходили з інших країн обсягом 23159,70 млн. дол. США (8%) [42].

Більшість інвестицій з офшорів в Україну – це український капітал, що належить компаніям на Кіпрі та Віргінських островах. Акціонерний капітал цих країн продовжує витісняти капітал розвинених країн світу з української економіки та забезпечує загальні показники обсягу надходження акціонерного капіталу до України [44]. Завдяки сприятливим податковим умовам, Нідерланди також діють як офшор і є одним із найбільших джерел інвестицій у світі лише формально. Наприклад, валова частина інвестицій в телекомунікаційний сектор України зумовлена тим, що компанією «Київстар» володіє зареєстрована у Нідерландах фірма «VimpelCom». Найбільшим

власником «VimpelCom» (через посередників) є російська фірма «Альфа-Груп». Також, у лютому 2016 року свою частку в капіталі «Нафтогазвидобування» наростила до 55% дочірня компанія Рената Ахметова DTEK Oil&Gas B. V., зареєстрована в Нідерландах. Фактично, реальні інвестиції з Нідерландів незначні, і в основному представлені компанією Unilever [43].

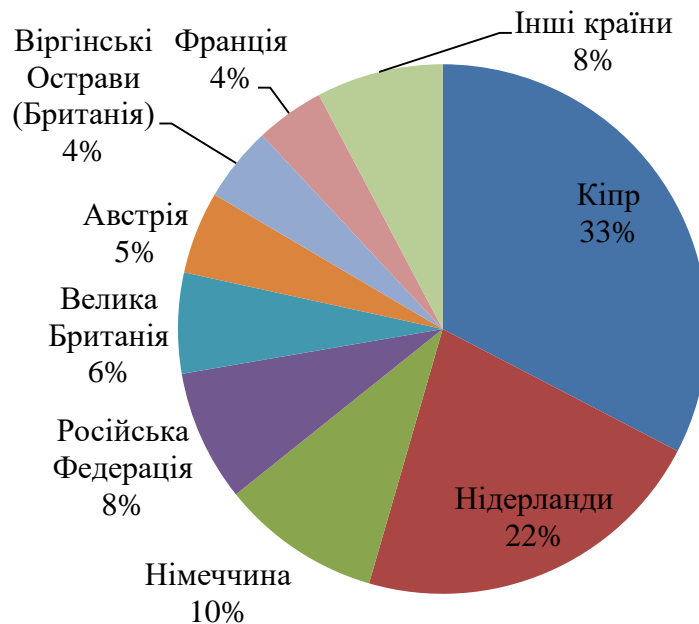

Рис. 2.3. Прямі іноземні інвестиції до України за 2010 – 2017 рр. (млн. дол. США)

Джерело: розроблено автором за даними [42]

Розглянувши тенденції темпу зростання прямих іноземних інвестицій загалом по Україні, варто зосередити увагу на детальному дослідженні та аналізі їх регіональної структури та динаміки змін. За обсягами залучення іноземних інвестицій у регіони України за період 2010-2017 рр. лідирують (табл. 2.5): Дніпропетровський, Запоріжський, Київський, Львівський, Одеський та Полтавський регіони. Беззаперечним лідером серед них є м. Київ, на господарчі суб'єкти якого у 2017 р. припало 23103,40 млн. дол. США [42]. Даний показник свідчить про те, що іноземний капітал не цікавиться відокремленими виробничими об'єктами, а стрімко нарощує свій вплив на всеукраїнські компанії, які для підвищення ділової активності в Києві лише

реєструються, а їх виробничі потужності розміщені, в переважній більшості, поза столицею [45].

З 2015 році спостерігається активне зниження інвестиційних потоків в Донецькому регіоні – 2322,00 млн. дол. США. В 2016 році обсяг інвестицій зменшився ще на 574 тис. дол. США, а вже в 2017 році скоротився майже в половину і становив – 1216,00 млн. дол. США [42].

Таблиця 2.5

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в Україну за регіонами за 2010–2017 рр. (млн. дол. США)

	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Вінницька	184,6	205,3	226,4	248,2	309,4	223,0	187,8	203,4
Волинська	332,4	218,6	291,4	380,5	341,3	271,2	247,1	265,4
Дніпропетровська	8611,0	10620,3	10183,3	9880,1	8913,0	5775,8	4009,9	3815,5
Донецька	3720,6	4329,2	3559,9	3566,7	3789,1	2322,0	1748,0	1216,0
Житомирська	206,6	226,6	306,2	336,9	362,9	259,8	222,7	230,0
Закарпатська	363,7	364,4	348,5	406,4	437,5	334,2	311,8	328,4
Запорізька	866,1	902,8	937,5	1 027,6	1 075,3	843,4	682,7	915,7
Івано-Франківська	615,4	492,8	624,0	642,7	813,8	925,9	836,6	908,6
Київська	1488,5	1574,2	1714,8	1798,2	1951,5	1750,3	1593,4	1565,1
Кіровоградська	69,8	52,1	59,5	90,9	147,1	70,6	52,5	68,3
Луганська	579,2	629,5	713,3	785,5	826,4	578,2	443,9	441,5
Львівська	1131,6	1186,8	1300,4	1315,8	1379,5	1197,7	1101,0	1187,7
Миколаївська	162,7	165,4	152,3	244,7	282,8	228,9	212,8	209,3
Одеська	1042,0	1107,3	1220,5	1629,1	1671,7	1430,4	1330,1	1363,2
Полтавська	449,9	550,3	701,2	942,3	1064,7	1039,4	1000,1	1049,0
Рівненська	275,2	276,8	259,6	277,9	292,6	242,5	199,6	169,3
Сумська	243,5	359,6	361,8	386,5	422,7	263,3	199,1	186,8
Тернопільська	66,5	59,8	61,9	63,9	68,9	55,8	49,2	45,0
Харківська	2082,7	2716,8	2814,2	2174,3	2131,9	1728,8	1554,6	658,2
Херсонська	179,6	185,5	188,6	251,5	275,2	208,2	211,0	216,9
Хмельницька	219,6	183,0	186,8	205,1	224,5	189,1	165,5	172,0
Черкаська	222,5	289,4	285,7	882,5	887,9	512,9	348,0	337,8
Чернівецька	61,8	61,9	61,9	64,2	80,2	68,6	59,1	57,7
Чернігівська	88,8	94,9	100,9	105,0	128,4	99,8	92,1	429,7
м. Київ	15728,6	18516,5	21537,0	23998,6	25825,6	20105,5	19296,0	23103,4
Усього	38992,9	45370,0	48197,6	51705,3	53704,0	40725,4	36154,5	39144,0

Джерело: розроблено автором за даними [42]

В умовах воєнного конфлікту та дестабілізації суспільно-політичної та соціально-економічної ситуації прогнозується подальше зниження обсягу

залучення інвестиційних ресурсів. Від частини іноземних інвесторів слід очікувати заморожування інвестиційних проектів або ж їх повної зупинки [45].

Також, в Україні простежується нераціональний розподіл іноземних інвестицій між галузями економіки. За 2010–2017 рр. основними галузями-лідерами з іноземних інвестицій є промисловість, фінансова, страхова діяльність а також операції із нерухомим майном, орендою та інжинірингом (табл. 2.6).

Таблиця 2.6

Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіці України за видами економічної діяльності 2010 – 2017 рр. (млн. дол. США)

Види економічної діяльності	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік	2017 рік
Сільське, лісове та рибне господарство	669,2	719,5	725,3	717,8	776,9	617,0	502,2	621,9
Промисловість	16473,7	18693,8	17303,8	18031,1	17681,4	12419,4	9893,6	10685,6
Будівництво	1082,2	1111,2	1176,8	1408,5	1580,0	1301,9	1104,1	1052,1
Інформація та телекомунікації	1572,3	1734,9	1982,7	1840,4	1894,7	1646,2	2089,4	2163,6
Фінансова та страхова діяльність	8973,2	11498,3	12908,1	13094,9	12261,4	8790,3	8382,0	10213,3
Професійна, наукова та технічна діяльність	1133,1	1182,0	2072,5	2831,0	4006,8	2634,5	2222,6	2303,6
Освіта	25,9	7,6	6,7	9,1	12,0	10,7	16,0	21,7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	49,8	50,7	50,4	59,3	59,9	50,7	44,0	46,2
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	122,4	130,9	155,2	138,7	157,0	141,0	112,5	98,3
Надання інших видів послуг	28,5	23,5	33,0	26,1	28,9	18,4	-	-

Джерело: розроблено автором за даними [42]

Натомість, спостерігається нестача прямих інвестицій у галузях будівництва, професійної, наукової та технічної діяльності та особливо у сільському, лісовому та рибному господарстві, річний обсяг яких станом на 2017 р. складає лише 3 977,7 млн. дол. США [42].

Наразі, надходження прямих іноземних інвестицій в Україну ускладнюється, з одного боку, світовою економічною кризою, де попит на

фінансування значно перевищує його пропозицію, з іншого боку, через несприятливість інвестиційного клімату в країні в цілому. На нашу думку, основними причинами зменшення надходження прямих іноземних інвестицій в Україну є [46]:

- не підписання Україною наприкінці 2013 р. Угоди про асоціацію з ЄС, що призвело до зниження показника привабливості інвестиційного клімату України;
- неефективність законодавства щодо забезпечення захисту прав інвесторів та акціонерів;
- значний рівень податкового навантаження: в 2014 році уряд підвищив ставки деяких податків і зборів та переглянув чинні податкові пільги, що обмежують можливість формування інвестиційних ресурсів;
- неефективність внутрішнього ринку, що характеризується монополізацією важливих секторів;
- складна економічна ситуація внаслідок окупації Криму і військових операцій на сході України.

Україна володіє досить потужним потенціалом і має високу інвестиційну привабливість для іноземних інвесторів. Але, на жаль, обмежений приплив іноземного капіталу, нераціональність його розподілу та використання не дозволяє розкрити внутрішній потенціал регіонів та ефективно використати наявні ресурси.

2.3. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Тернопільської області

Прямі іноземні інвестиції є важливим фактором впливу на розвиток економіки країни та окремих її регіонів. Вони є основою ефективної інтеграції національної економіки у світову шляхом промислового та науково-технічного співробітництва, сприяють впровадженню нових технологій, інноваційних

розробок, стимулюванню запозичення ділової практики високорозвинених країн світу та розвитку власних досліджень в економіці, виступають джерелом капіталовкладень, і як наслідок, збільшують продуктивність праці та підвищують рівень життя населення. Проте, суттєво дестабілізували економічну систему України події останніх років: політична та економічна криза, збройний конфлікт на Сході України призвели до значного скорочення прямих іноземних інвестицій через високий ризик та відсутність гарантій безпеки для інвестора та їх нерівномірний розподіл.

За даними управління статистики у Тернопільській області обсяг залучених з початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) станом на 1 липня 2018р. склав 142,9 млн. дол. США (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Прямі інвестиції (акціонерний капітал та боргові інструменти)
в області у січні-червні 2018 року

Показники	Усього	У тому числі з	
		Країн ЄС	Інших країн світу
Прямі інвестиції нерезидентів в області (акціонерний капітал та боргові інструменти) на 01.01.	139793,8	134354,2	5439,6
Акціонерний капітал нерезидентів на 01.01.	44981,8	42355,0	2626,8
Надійшло акціонерного капіталу нерезидентів	93,2	93,2	-
Вибуло акціонерного капіталу нерезидентів	-5,2	-5,2	-
Інші зміни вартості акціонерного капіталу нерезидентів (зміна вартості, утрати, перекласифікація інвестицій тощо)	-472,8	-376,3	-96,5
з них курсова різниця	-475,5	-456,7	-18,8
Акціонерний капітал нерезидентів на 01.07.	44597,0	42066,7	2530,3
Боргові інструменти (заборгованість за кредитами та позиками, зобов'язання за торговими кредитами та інші зобов'язання перед прямими інвесторами) на 01.01.	94812,0	91999,2	2812,8
Боргові інструменти (заборгованість за кредитами та позиками, зобов'язання за торговими кредитами та інші зобов'язання перед прямими інвесторами) на 01.07.	98336,2	95440,4	2895,8
Прямі інвестиції нерезидентів в області (акціонерний капітал та боргові інструменти) на 01.07.	142933,2	137507,1	5426,1

Джерело: розроблено автором на основі [47]

У січні — червні 2018 р. прямий акціонерний капітал нерезидентів збільшився на 93,2 тис. дол. США. У той же час вилучено прямих іноземних інвестицій – 5,2 тис. дол. США. Зменшення вартості акціонерного капіталу за рахунок негативного впливу курсової різниці склало 0,4 млн. дол. США. Заборгованість підприємств області за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (боргові інструменти) перед прямими іноземними інвесторами на 1 липня 2015р. становила 98,3 млн. дол. США [47]. Відповідно до цього показника проаналізуємо динаміку надходження прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) за 2012-2018 рр.

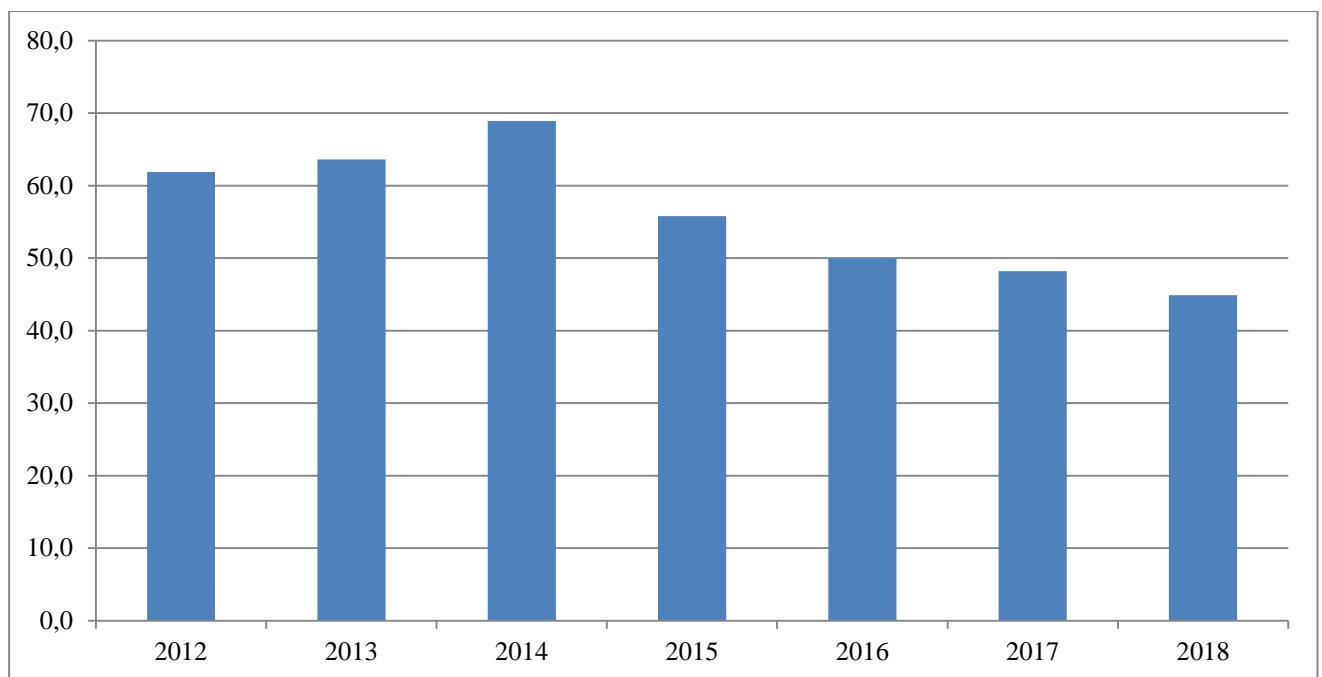

Рис. 2.4. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку Тернопільської області

Джерело: розроблено автором на основі [47]

Як бачимо на рисунку 2.4. прямі іноземні інвестиції на початку 2012 року становили 61,9 млн. дол. США, у 2013 – 63,6 млн. дол. США. Найбільший приплив іноземного капіталу припав на початок 2014 року і становив – 68,9 млн. дол. США, та вже за рік, у 2015 році сума надходжень склала 55,8 млн. дол. США. Такий спад був наслідком економічної та політичної нестабільності, та початком військового конфлікту на Сході України. Недовіра іноземних інвесторів прослідковується у 2016 та 2017 рр., де надходження іноземного капіталу склало 50 млн. дол. США та 48,2 млн. дол. США відповідно [47].

Прямі інвестиції надійшли від нерезидентів із 16 країн світу. До п'ятірки основних країн-інвесторів, на які припадає 91% загального обсягу іноземного капіталу станом на 2018 рік належать (рис.2.5): Кіпр – 9,3 млн. дол. США , Бельгія – 6,4 млн. дол. США, Естонія – 6,3 млн. дол. США, Німеччина – 5,7 млн. дол. США та Польща – 3,1 млн. дол. США [47].

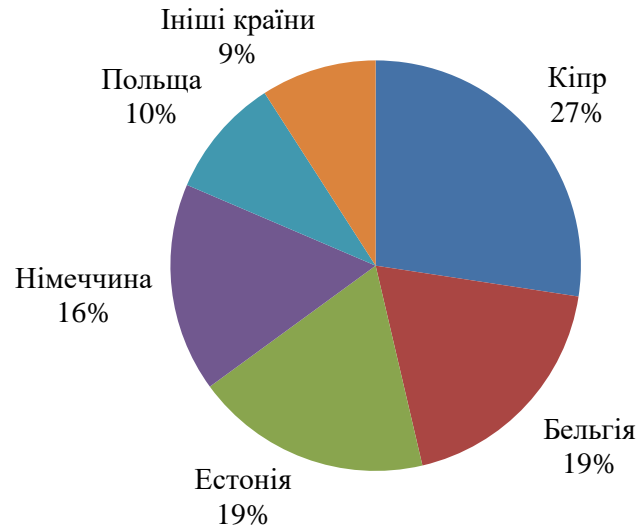

Рис. 2.5. П'ятірка основних країн інвесторів в економіку Тернопільської області у 2018 році

Джерело: розроблено автором на основі [47]

Здебільшого інвестиції в Україну надходять в основному з офшорних зон. Повністю найшов своє відображення офшорний характер капіталів в найбільшому інвесторі Тернопільської області — Кіпрі.

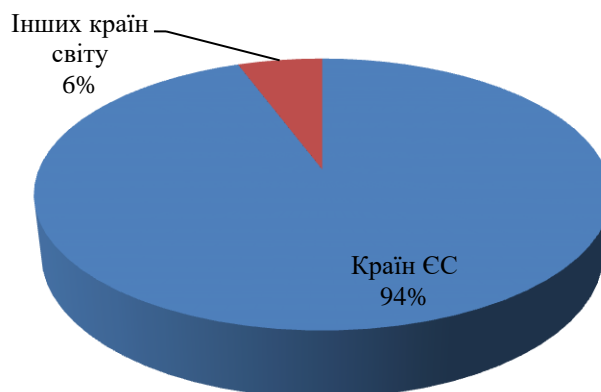

Рис. 2.6. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) в економіку Тернопільської області – країни ЄС та інші країни світу

Джерело: розроблено автором на основі [47]

З країн ЄС надійшло 42,1 млн. дол. США (що складає 94% від загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу надійшло лише 2,5 млн. дол. США (6%) (рис. 2.6) [47].

Аналізуючи надходження прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) у Тернопільську область за видами економічної діяльності, як бачимо у табл. 2.8, найбільші обсяги іноземного капіталу зосереджено у сфері промисловості – 25,6 млн. дол. США, у т.ч. переробної – 24,9 млн. дол. США. Також, велику частину коштів направлено у галузі транспортної, господарської та поштової діяльності – 9,1 млн. дол. США, сільського, лісового та рибного господарства – 4,6 млн. дол. США, у сферу адміністративного та допоміжного обслуговування – 3 млн. дол. США та операції з нерухомим майном – 1,9 млн. дол. США [47].

Таблиця 2.8

Прямі інвестиції (акціонерний капітал) в області за видами економічної діяльності у січні-червні 2018 року

	Обсяги інвестицій на			
	01.01.		01.07	
	тис. дол. США	у % до загального підсумку	тис. дол. США	у % до загального підсумку
Усього	44981,8	100,0	44597,0	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	4583,9	10,2	4675,7	10,5
Промисловість	25908,9	57,6	25664,9	57,5
переробна промисловість	25224,7	56,1	24984,6	56,0
постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	158,9	0,4	160,4	0,4
Будівництво	62,4	0,1	62,4	0,1
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	263,0	0,6	272,4	0,6
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	9168,1	20,4	9026,7	20,2
Операції з нерухомим майном	1842,2	4,1	1807,9	4,1
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	3085,3	6,9	3018,2	6,8
Інші види економічної діяльності	68,0	0,1	68,8	0,2

Джерело: розроблено автором на основі [47].

На рис. 2.7. представлено частку міст та районів Тернопільської області, в які інвестують іноземні суб'єкти. Найбільші обсяги прямих інвестицій

зосереджено у м. Тернопіль – 17,4 млн. дол. США, Зборівський район – 10,1 млн. дол. США, Тернопільський район – 5,3 млн. дол. США, Гусятинський та Борщівський отримали по 2,8 млн. дол. США відповідно [47].

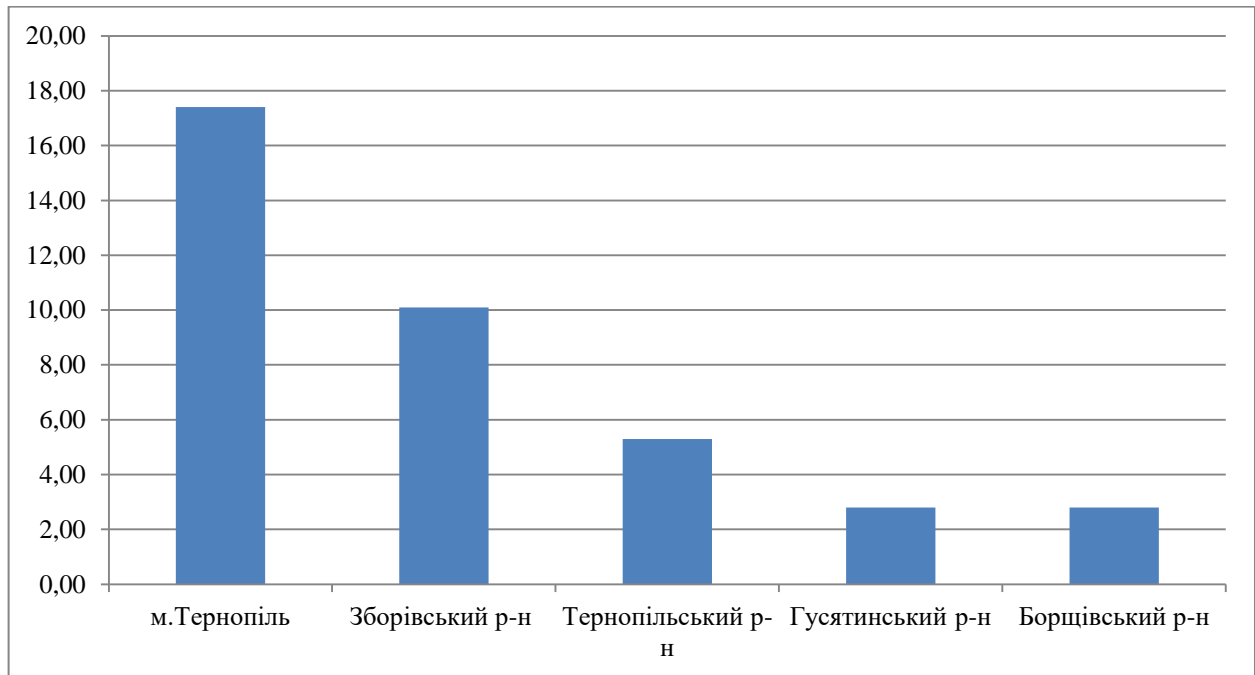

Рис. 2.7. Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал) у Тернопільській області – п'ять провідних міст та районів

Джерело: розроблено автором на основі [47].

Як бачимо, приплив іноземного капіталу в Тернопільську область є досить низькими. Проблеми, які стримують прямі іноземні інвестиції, значною мірою характерні для всієї України: корупція, бюрократія, рейдерство, відсутність гарантій, постійні зміни в законодавстві тощо.

За даними інституту економічних досліджень та політичних консультацій в рейтингу регіонів 2014 року за індексом інвестиційної привабливості Тернопільська область із значенням 1,356 займає 11 місце (з 27 регіонів) [48]. Інвестиційну привабливість кожного регіону визначають фактори національного та регіонального рівнів. Фактори національного рівня характеризують інвестиційне середовище країни в цілому, а регіональні чинники притаманні конкретному місту чи області. У свою чергу, серед цих факторів виділяють позитивні та негативні. Географічне розташування, трудові ресурси, природні ресурси є позитивними регіональними чинниками, що

суттєво впливають на інвестиційну привабливість регіону. Несприятливий клімат та корупція є негативними регіональними чинниками, які шкодять інвестиційному середовищу регіону. Двома позитивними загальнодержавними факторами, які сприяють підвищенню інвестиційної привабливості регіонів є спеціальні заходи із залучення інвесторів на державному рівні та Євроінтеграція. Погіршення інвестиційної привабливості міст та регіонів України здійснюється під впливом факторів державного рівня: відсутність законодавчих актів, нестабільності законодавчої бази, дії посадових осіб [49]. Тому, основними переваги інвестування в Тернопільську область є наступні фактори:

1. Тернопільська область це великий ринок зі значним потенціалом росту та невеликим рівнем конкуренції у багатьох галузях. Станом на 1 липня 2018 року населення регіону складає 1,09 млн. осіб[42].

2. Відмінне географічне становище та розвинута інфраструктура. Тернопіль – транзитний центр західної України. Її площа складає 13,8 тис. км², що становить 2,3% території України. Адміністративно область поділена на 17 районів, 1 місто обласного значення, 1019 сільських населених пунктів. Також, Тернопільська область має зручне транспортно-географічне розташування, знаходиться у центрі Західної України на перетині міжнародних магістралей. Відстань від міста Тернополя до сусідніх обласних центрів Західної України складає 110–170 км, до столиці міста Києва – 470 км, до кордону з Польщею, Словаччиною, Угорщиною та Румунією – від 220 до 350 км, через область проходять залізничні та автомобільні міжнародні транспортні коридори у напрямках Берлін-Одеса та Балтійське-Чорне море. За 7,5 км від м. Тернополя знаходиться аеропорт «Тернопіль», з якого виконуються чартерні рейси з перевезення пасажирів та вантажів [50].

3. Кваліфікована та доступна робоча сила. На 1 липня 2018 року економічно активне населення області становить – 450,2 тис. осіб. Тернопільщина – один з провідних центрів освіти в Україні. Тут функціонують

три університети національного рівня. Загальна кількість студентів – 45,1 тис. осіб.

Середня заробітна плата в області на 01.07.2018 р. становить — 7265 тис. грн. Кількість зареєстрованих безробітних 2,4% (до населення працездатного віку) [51].

4. Багаті природні ресурси. Із загальної площі області 1046,4 тис. га 77% займають сільськогосподарські угіддя, що свідчить про високий рівень сільськогосподарської освоєності земель. На території області розвідано й обстежено понад 300 родовищ нерудних корисних копалин. Серед них – вапняки, крейда, мергелі, гіпс, піски, пісковики, глини, гравійно-галечникові матеріали, доломіти тощо. Значне поширення в області мають суглинки і глини (понад 100 родовищ), які є сировиною для виробництва цегли і черепиці, кахлів та гончарного посуду, керамзиту. В області зосереджені значні запаси мінеральних лікувальних вод. Найбільшим інвестиційним проектом, який реалізується в області у сфері освоєння мінерально-сировинних ресурсів, є освоєння видобутку гіпсів фірма «Кнауф Гіпс Скала», засновником якого є всесвітньовідоме підприємство «Кнауф» (Німеччина) [50].

5.Регіон посідає друге місце в Україні за кількістю старовинних замків та оборонних споруд. Близько 15% загальної площі області мають рекреаційне значення. Єдиний в Україні підземний музей трипільської культури розміщується у печері «Вертеба». Печера «Оптимістична», є найбільшою за розмірами печерою в Європі, найбільшою у світі серед гіпсових печер і другою серед вапнякових, із сумарною протяжністю 214 км. Достойною принадою області також є один з найдовших в Європі каньйонів – Дністровський (довжина 250 км) та найвищий на рівнинній території України Джуринський водоспад (до 17 м висотою). Мільйони паломників різних конфесій з усього світу щороку відвідують сакральні святині Тернопільщини – Почаїв та Зарваницю [50].

У 2013 році Тернопільщина гідно презентувала свою інвестиційну привабливість у міжнародному рейтингу «Європейські міста та регіони

майбутнього 2014/2015», який проведено британським журналом fDi Magazine (спеціальний підрозділ корпорації The Financial Times). За оголошеними рейтинговими результатами Тернопільська область увійшла до десятки у категорії «ТОП 10 Малі економічно-ефективні регіони» [50].

Також важливо вказати на велику кількість реалізованих інвестиційних проектів: найбільш успішною є організація німецької компанії «Sumitomo Electric Bordnetze GmbH» з виробництва кабельно-провідникової продукції для автомобілів концерну «Volkswagen» (один із найбільших роботодавців близько 3 тис. працівників) та «Knauf International» – виробництво сухих будівельних сумішей під фірмовою маркою «Knauf»; українсько-австрійське підприємство «Білербек-Україна» з виробництва ковдр, подушок та інших постільних виробів; «Сегеш-Україна» (Естонія) – фабрика з найсучаснішим швейним обладнання по пошиву спец одягу для сфери охорони здоров'я, готельного та ресторанного бізнесу; українсько-бельгійське підприємство «Шредер» яке спеціалізується на виробництві світильників для зовнішнього освітлення в т.ч. спортивних споруд, архітектурного підсвічування будівель, спеціальні декоративні світильники на замовлення [50]. Зазначений рейтинг та успішно реалізовані інвестиційні проекти вкотре підтверджують спроможність Тернопільщини як середовища для ефективної реалізації стратегії залучення прямих іноземних інвестицій.

Третій рік поспіль в м. Збараж проводиться міжнародний інвестиційний форум «Тернопільщина Invest», метою якого є демонстрація наявних можливостей та перспектив розвитку провідних галузей промисловості регіону, розбудову дієвої системи державно-приватного партнерства, підвищення конкурентоспроможності Тернопільської області. Основними пріоритетними напрямками для інвестування були відзначені[50]:

- агропромисловий комплекс;
- туризм і рекреація;
- транспорт і логістика;
- високотехнологічний промисловий комплекс;

- освоєння мінерально-сировинної бази області;
- виробництво енергії з відновлювальних джерел.

На нашу думку, з метою збільшення припливу іноземного капіталу та підвищення інвестиційної привабливості Тернопільської області необхідно подолати низку загальнонаціональних проблем:

- боротьба з корупцією, бюрократизмом та рейдерством;
- надання гарантій іноземним інвесторам;
- створення сприятливого митного режиму для іноземних інвесторів;
- зниження податкового тиску;
- стабільна законодавча база.

Також важливими є дії місцевих органів місцевого самоврядування, які сприятимуть підвищенню інвестиційної привабливості Тернопільської області, а саме: підвищення ефективності та прозорості діяльності органів влади; підвищення якості робочої сили; створення сприятливих умов для іноземних інвесторів та сприяння успішній реалізації інвестиційних проектів.

Висновки до розділу 2

1. Досліджуючи інвестиційну привабливість України, було встановлено, що індекс інвестиційної привабливості покинув негативну площину, і в I кварталі 2018 року індекс інвестиційної привабливості становить 3,10 бали. Серед негативних факторів відзначили: повільний темп реформ, зависокі ставки кредитування бізнесу, конфлікт на Сході, бюрократія та тіньову економіку. Проаналізувавши інвестиційний клімат України за останні три роки, слід зазначити, що позиції України в досліджуваних рейтингах є досить низькими, свідчить про несприятливий інвестиційний клімат та є наслідком погіршення макроекономічних показників. Тому, пріоритетними для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні мають стати масштабні комплексні заходи щодо поліпшення умов діяльності інвесторів, розширення

механізмів та інструментів здійснення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів.

2. Аналізуючи обсяги залучених в Україну прямих іноземних інвестицій, критичний спад відбувся в 2014 році та становив 40725,40 млн. дол. США. Основними країнами-інвесторами залишаються Кіпр (33%) та Нідерланди (22%) які діють як офшори. За обсягами залучення іноземних інвестицій у регіони України за період 2010-2017 рр. лідирують: Дніпропетровський, Запоріжський, Київський, Львівський, Одеський та Полтавський регіони. Також встановлено, що розподіл іноземного капіталу між галузями економіки є нерівномірним. Основними галузями-лідерами впродовж 2010-2017 рр. з іноземних інвестицій є промисловість, фінансова, страхова діяльність а також операції із нерухомим майном, орендою та інжиніринг. Нестача прямих інвестицій спостерігається у галузях будівництва, професійної, наукової та технічної діяльності та особливо у сільському, лісовому та рибному господарстві, річний обсяг яких станом на 2017 рік складає лише 3977,7 млн. дол. США.

3. Аналізуючи динаміку надходжень акціонерного капіталу протягом 2012-2018 рр. найбільший приплив іноземного капіталу припав на початок 2014 року і становив – 68,9 млн. дол. США, та вже за рік, у 2015 році сума надходжень склала 55,8 млн. дол. США. Такий спад був наслідком економічної та політичної нестабільності, та початком військового конфлікту на Сході України. До основних країн-інвесторів увійшли: Кіпр, Бельгія, Естонія, Німеччина та Польща. За видами економічної діяльності найбільші обсяги іноземного капіталу зосереджено у сфері промисловості – 25,6 млн. дол. США, у т.ч. переробної — 24,9 млн. дол. США. Встановлено, що за індексом інвестиційної привабливості у 2014 році Тернопільська область із значенням 1,356 займає 11 місце (з 27 регіонів). Основними перешкодами для збільшення надходжень іноземного капіталу є проблеми, характерні для всієї України. Тому, лише за умови ефективного подолання цих проблем як на національному

та регіональному рівнях можливе зростання інвестиційного потенціалу держави.

РОЗДІЛ 3

ПРІОРИТЕТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

3.1. Залучення прямих іноземних інвестицій провідними країнами світу

Для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку України необхідно прослідковувати та впроваджувати світові тенденції інвестиційної політики. Більшість країн світу продовжують докладати зусилля на директивному рівні з метою залучення прямого іноземного капіталу. В 2017 році 65 країн вжили близько 126 заходів інвестиційної політики, з яких 84% відповідали інтересам інвесторів. У цих країнах проводилася лібералізація умов доступу до галузей, включаючи транспорт, енергетику та промислове виробництво. Вони також вживали заходів щодо заохочення та покращення інвестиційної діяльності на основі спрощення адміністративних процедур, забезпечення стимулів та створення нових особливих економічних зон (ОЕЗ).

Також у всіх регіонах проводиться реформа міжнародних інвестиційних угод. З 2012 року понад 150 країн зробили крок по розробці орієнтованих на сталий розвиток міжнародних інвестиційних угод нового покоління. Наприклад, деякі країни аналізують свої договірні системи та переглядають моделі договорів відповідно до підготовленого ЮНКТАД пакета заходів по реформуванню міжнародного інвестиційного режиму [52].

За кількістю укладених нових міжнародних інвестиційних угод 2017 рік виявився на останньому місці за період з 1983 року, укладено лише 18 нових міжнародних інвестиційних угод: 9 двосторонніх інвестиційних договорів (ДІД) і 9 договорів з інвестиційними положеннями (ДІП). Крім того, вперше було розірвано більше договорів – 22. Особливо активно розривали договори Індія та Еквадор. В результаті, налічувалося 3322 міжнародні інвестиційні угод

(2946 ДІД і 376 ДІП), з яких станом на кінець року в силі були 2638 угоди (рис. 3.1)

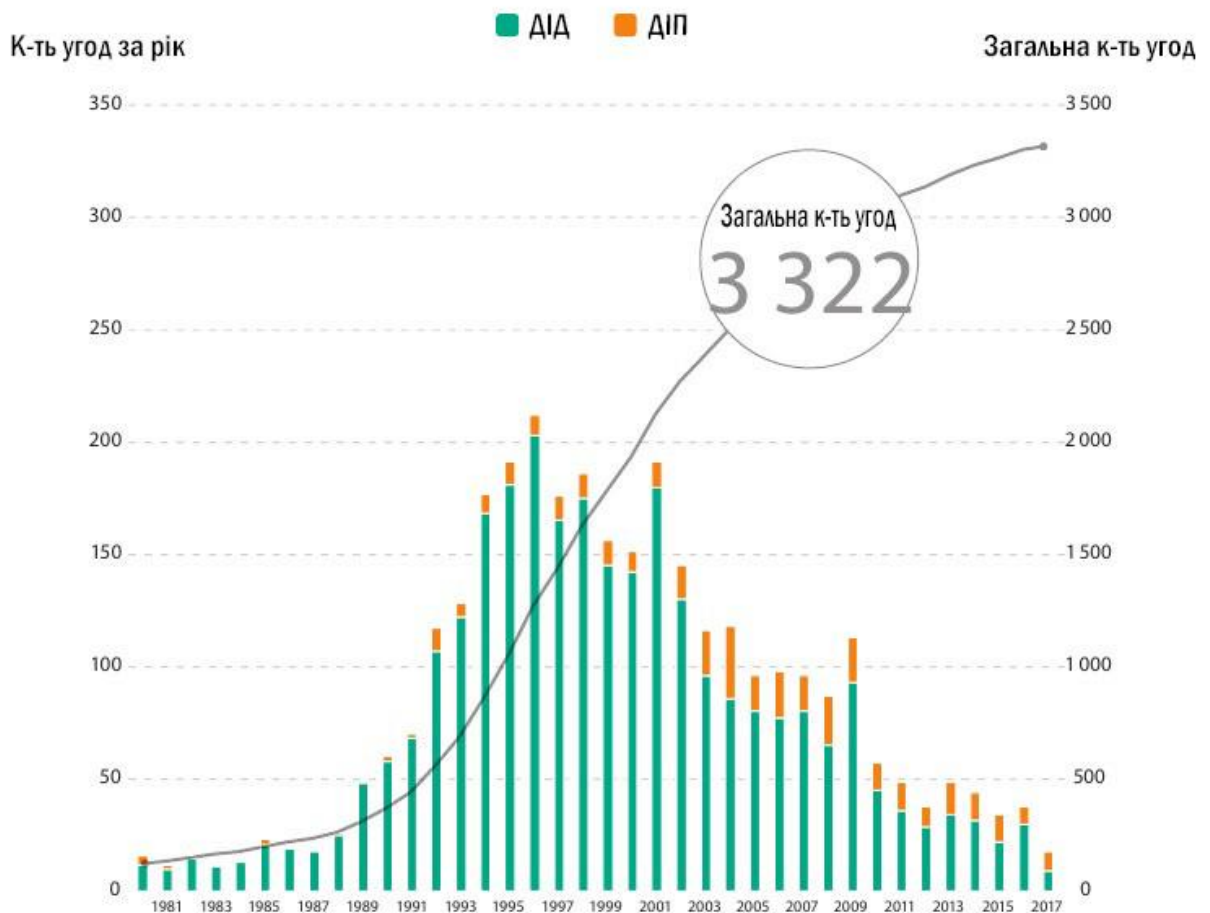

Рис. 3.1. Тенденції в сфері підписання міжнародних інвестиційних угод, 1980-2017 рр. [52]

Після модернізації укладених договорів останній етап в процесі реформ передбачає забезпечення узгодженості з національною інвестиційною політикою та з певними нормами міжнародного права. Оскільки національна правова база регулювання інвестиційної діяльності у багатьох країнах охоплює ті ж питання установи, режиму та захисту, що і міжнародні інвестиційні угоди, ефективна реформа останніх може зажадати паралельних дій в національному законодавстві. В свою чергу, національна правова база може підштовхнути до реформування міжнародних інвестиційних угод в питаннях спрощення процедур інвестиційної діяльності, обов'язків інвесторів та врегулювання

суперечок. Країни можуть удосконалювати синергетичне функціонування цих двох механізмів, розширюючи співпрацю в області розробки інвестиційної політики на національному та міжнародному рівнях уточнюючи характер взаємодії цих двох режимів встановлюючи пріоритет одного з них над іншим [52].

Не менш важливим для України є досвід та особливості залучення прямого іноземного капіталу провідними країнами світу. Оскільки, зовнішньополітичним та економічним пріоритетом України є інтеграція до європейського співтовариства, впровадження європейських стандартів бізнесу та життя, доцільно розглянути особливості регулювання іноземних інвестицій на прикладі Польщі та Угорщини, які є лідерами серед країн Східної Європи за показником залучених прямих іноземних інвестицій.

За даними Польського Агентства інформації та іноземних інвестицій «PALILZ» (створеного на основі об'єднання у 2003 році Державного агентства іноземних інвестицій та Польського інформаційного агентства), обсяг прямих іноземних інвестицій в Польщу починаючи з 1990 року склав більше 120 млрд. дол. США [53]. Залучити такі обсяги іноземного капіталу країні вдалося не за рахунок створення додаткових переваг для роботи іноземних інвесторів, а досить оригінальним шляхом маркетингового просування країни в цілому. Максимального ефекту при цьому можна досягнути завдяки визначенню правильного кола одержувачів інформації. Головне завдання приймаючої країни при цьому – привернути увагу не всіх потенційних клієнтів одночасно, а вибрати так звану економічну «мішень», на яку необхідно впливати з метою досягнення визначених результатів [53].

Саме тому, першою із заявлених цілей роботи «PalilZ» є створення позитивного іміджу країни та виведення Польщі до «Коаліції фірмових країн» в межах якої налічується близько 30 держав, а саме: Сінгапур, Малайзія, Фінляндія, Кенія тощо. Економіка більшості цих країн успішно функціонує за рахунок залученого іноземного капіталу, використовуючи стратегію та методику, що дозволяє створити позитивний економічний, політичний та

культурний імідж країни, визнаної міжнародним співтовариством. Також, для іноземних інвесторів у Польщі надаються певні виплати та субсидії, а саме [52]:

- звільнення від сплати податку на прибуток та власність у вільних економічних зонах (ВЕЗ);
- інвестиційні гранти, що покривають до 50% інвестиційних витрат (70% для малих і середніх підприємств);
- гранти на залучення робочої сили (до 5 тис. євро на одного зайнятого робітника);
- гранти на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи;
- гранти на інші види діяльності: захист навколишнього середовища, логістика, навчання, створення джерел відновлюваної енергії;
- продаж об'єктів та землі під інвестування;
- часткове спрощення та реструктуризація комерційних боргів перед державними банками, що виникли в результаті придбання технологій;
- пільги, пов'язані з придбанням та створенням нових технологій.

Слід звернути увагу на систему фінансової підтримки іноземних інвестицій в Польщі, яка базується на загальних принципах для іноземних та національних інвесторів. Проте, для отримання фінансової підтримки, іноземні інвестиції повинні відповідати одній з перелічених нижче вимог [53]:

1. Обсяг нових іноземних інвестицій повинен перевищувати 10 млн. євро;
2. Обсяг інвестицій у розвиток та модернізацію існуючого бізнесу повинен перевищувати 500 тис. євро, а також створити більше 100 робочих місць (50 робочих місць для інвестицій в пріоритетні регіони) протягом п'яти років;
3. Іноземні інвестиції повинні забезпечувати впровадження нових технологій, що дозволяють виробляти сучасні та конкурентоспроможні товари або послуги;
4. Іноземні інвестиції повинні забезпечити впровадження нових технологій, що відповідають сучасним екологічним вимогам.

Для іноземних інвесторів фінансова підтримка здійснюється у таких формах [53]:

- субсидії, розмір яких встановлюється як відсоток від обсягу інвестицій, але не більше 50% від максимальної суми державних інвестицій у регіоні;
- субсидії у розмірі не більше 4 тис. євро на кожне створене робоче місце;
- субсидії до 1150 євро за підготовку і навчання кожного найманого робітника.

Відкритою для іноземних інвестицій є економіка Угорщини, де діяльність зарубіжних інвесторів дозволена практично у всіх її сферах. Значною мірою приплив прямих іноземних інвестицій в економіку Угорщини з самого початку постсоціалістичної епохи забезпечувався інтенсивним продажем державних активів іноземним інвесторам. Частка іноземних акціонерів у статутному капіталі угорської компанії може становити до 100%, за винятком:

- стратегічних компаній;
- галузей промисловості пов'язаних з національною обороною;
- угорської авіалінії «MALEV» (міжнародні угоди вимагають 50% або більшої частки національного капіталу для того, щоб компанію можна було вважати національним авіаперевізником).

Зауважимо, що починаючи з 1996 року, в країні не потрібно одержувати дозвіл регулюючих національних органів на здійснення інвестицій у фінансовий сектор та страхування, необхідним є лише офіційне повідомлення. Угорщина також приєдналась до анти-дискримінаційних законів Європейського Союзу, тому всі компанії зареєстровані в країні, можуть отримувати пільги та інші стимули незалежно від національної приналежності акціонерів, пайовиків чи власників. Податкові пільги надаються переважно для інвестицій в науку. Всі витрати у сфері наукової діяльності (заробітна плата, закупівля матеріалів та напівфабрикатів, ліцензійні платежі, патенти «ноу-хау», консультаційні послуги) вираховуються з податкової бази.

Неподаткові пільги в Угорщині надаються чотирма Фондами [53]:

1. Фонд економічного розвитку пропонує підтримку державних проектів, які надаються у формі кредитів, гарантій та грантів у готівковій формі. Більшість проектів пов'язані з рекламою, маркетинговими дослідженнями, виставковою та іншою діяльністю, інвестиціями в розвиток інфраструктури, гідроелектростанцій, водопроводів, модернізацією промислових підприємств до рівня Європейського Союзу, вимірювальними системами і системами контролю.

2. Фонд зайнятості надає підтримку проектам у галузі підготовки та підвищення кваліфікації трудових ресурсів, а також проектам, що сприяють зниженню чи запобіганню безробіття.

3. Фонд розвитку територій супроводжує інвестиційні проекти на депресивних територіях, в промислових зонах зовнішньої торгівлі, на територіях з високим рівнем безробіття, а також інші проекти, що відповідають інтересам розвитку регіонів та територій. Підтримка надається у формі грантів, безвідсоткових кредитів та субсидій.

4. Фонд охорони навколишнього природного середовища надає безвідсоткові кредити обсягом до 70% від вартості інвестицій у галузі охорони навколишнього середовища.

Інформаційну підтримку інвесторам надає Угорська агенція розвитку інвестицій та торгівлі. Крім того, іноземні інвестори мають однаковий з національними інвесторами доступ до фінансових капіталів, за винятком спеціальних програм державного кредитування, наданих міжнародними фінансовими установами [53].

Цікавими для України є досвід Китаю, щодо регулювання діяльності іноземних інвесторів та залучення іноземного капіталу. У 80-х роках політика Китаю щодо залучення іноземних інвестицій була досить прагматичною і зосереджена на контролі. Іноземні інвестиції проходили в обмеженій кількості секторів, дозволялось заснування спільних підприємств лише двох типів, а можливість 100% власності іноземним інвестором взагалі виключалась. Іноземні дочірні підприємства повинні були експортувати всю свою продукцію.

Китаю не вистачало основних елементів ефективного механізму залучення інвестицій, таких як матеріально-технічна база, робоча сила, верховенство права. В якості компенсації іноземним інвесторам було запропоновано фінансові стимули в спеціальних економічних зонах: податкові канікули на п'ять років та зменшення ставки податку на прибуток підприємств. Завдяки поліпшенню умов діяльності та зростанню інвестиційних потоків в 90-х роках уряд Китаю спростив багато обмежень. Було дозволено підприємства з повністю іноземним капіталом, і їх кількість швидко зростала. Спростили вимоги щодо експорту продукції та дозволили її продаж внутрішнім споживачам. Після цього більшість світових мультинаціональних компаній хлинули на китайський ринок. Також у Китаї починає діяти каталогізована система інструкцій для проектів із залучення іноземних інвестицій. Вона складається з чотирьох каталогів, які містять інформацію про заборонені, обмежені, дозволені та рекомендовані проекти.

З середини 2000-х років в Китаї починають з'являтися сумніви щодо доцільності такого потужного притоку іноземних інвестицій. Деякі китайські компанії оголосили про жорстку конкуренцію з боку іноземних компаній у своїй галузі, і що таке потужне інвестування призводить до зовнішньої монополії в деяких стратегічних секторах і є загрозою для національної безпеки. Як наслідок китайський уряд, відкидаючи можливість створення перешкод для інвестицій, все-таки намагається направити їх на усунення прогалів в економіці у високотехнологічних секторах. У 2008 році, у відповідь на численні запити вітчизняних підприємств, уряд обмежив фінансові стимули іноземним інвесторам, але почав надавати гарантії щодо не погіршення податкового режиму на весь термін дії інвестиційного проекту [54].

Внаслідок економічних реформ в країні було створено порівняно ефективну систему оподаткування іноземних фізичних і юридичних осіб, що характеризується гнучкістю, наданням великих пільг та спрощення процедури сплати податків. Ключовим елементом сучасної зовнішньоекономічної стратегії Китаю є створення вільних економічних зон (ВЕЗ) та відкритих приморських

міст для іноземних інвесторів. Відповідно до встановлених державою правил щодо зменшення податкових ставок для спільних та іноземних підприємств у ВЕЗ були створені додаткові пільги, а саме:

- зменшення вдвічі податку на прибуток;
- зменшення ставки податку на дивіденди;
- звільнення від оподаткування у разі трансферту прибутку за межі Китаю;
- безмитний імпорт основних та допоміжних матеріалів і навіть значної частки споживчих товарів [55].

На основі власного досвіду Китайський уряд прийшов до висновку, що залучення іноземного капіталу є найкращим способом отримати доступ до сучасних світових технологій, що надходять в країну з обладнанням підприємств, особливо тих, що створюються виключно за рахунок іноземних інвесторів. Курс на залучення технологічно орієнтованих інвестицій замість інвестицій, що спрямовуються переважно на розширення традиційного експорту, послідовно реалізується з початку 90-х років минулого століття. Нові технології значною мірою сприяють суттєвому збільшенню продуктивності праці. Як наслідок, на підприємствах з участю іноземного капіталу продуктивність праці значно вища, ніж у державному секторі. Збільшивши обсяги іноземних інвестицій, збільшувалась їх частка у виробництві експортних товарів та відбувалася перебудова структури експорту, у складі якого сьогодні переважають не напівфабрикати, а готова продукція. Підприємства з часткою іноземного капіталу виготовляють понад половину товарів, що експортуються, а серед високотехнологічних товарів, які сьогодні займають п'яту частину всього китайського експорту, їх частка досягає 80% [53]. Китай міцно утвердився у глобальній виробничій мережі, при цьому за обсягом торгівлі він посідає третє місце у світі, і в перспективі може стати лідером за обсягами торгівлі [56].

Успіх Китайської Народної Республіки у залученні прямих іноземних інвестицій пов'язаний зі створенням сприятливого інвестиційного клімату на

значній території країни, тобто комплексу матеріальних та інституційних умов, що надають інвесторам можливість зменшити їх витрати на виробництво до рівня нижчого за середній у світі. Складовими такого інвестиційного клімату є:

- низька вартість робочої сили;
- надання права на порівняно дешеве користування землею;
- прийнятний рівень розвитку промислової та соціальної інфраструктури в районах пільгового інвестування;
- економічно збалансована система оподаткування;
- сприятливе митне та валютне законодавство.

З метою залучення максимально можливого обсягу ресурсів з-за кордону належну увагу приділено великим інвестиційним проектам, реалізованим на основі спільного підприємства. Якщо спільне підприємство загальним обсягом інвестицій до 3 млн. дол. США має право отримати позику у розмірі щонайбільше 43% від суми власних вкладень, то для об'єкта вартістю 10-30 млн. дол. США і більше кредити можуть у 1,5-2 рази перевищувати власні кошти. Досить привабливими сферами іноземних капіталовкладень стали виробництво, реалізація та обслуговування сучасних комп'ютерних систем, а також автомобільна промисловість. На думку експертів, 1 дол. США вкладений в економіку Китаю, дає 6-8 дол. США прибутку. Основним показником, який приваблює іноземних інвесторів, став рівень внутрішніх резервів Китаю, який сьогодні є найвищим у світі – 3 трлн. дол. США [55].

Невпинно зростають надходження іноземного капіталу в економіку Китаю (рис. 3.2).

У 2014 році спостерігається різке збільшення іноземного капіталу до 128 млрд. дол. США, порівняно з 2013 роком, де надходження становили 117,6 млрд. дол. США. У 2015 році прямі іноземні інвестиції становили 126 млрд. дол. США, що на 2 млрд. дол. США менше ніж минулого року. Та у 2016 та 2017 рр. надходження іноземного капіталу зросли до 133 млрд. дол. США та 136 млрд. дол. США відповідно.

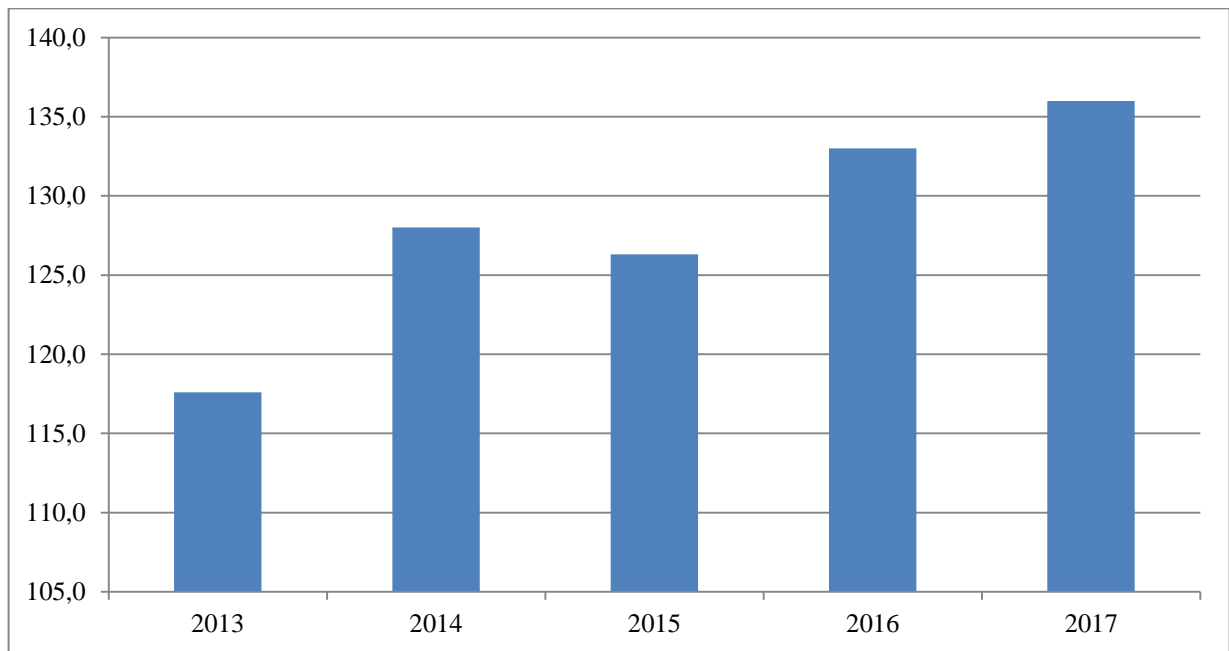

Рис. 3.2. Прямі іноземні інвестицій в Китай за 2013-2017 рр.

Джерело: розроблено автором за даними [57]

В результаті політики уряду щодо стимулювання потоку прямих іноземних інвестицій за останні десять років Китай отримав близько 25% від загального обсягу інвестицій світу. У той же час більше 70% було інвестовано в промисловість [54]. Швидка трансформація Китайської Народної Республіки в одну з найбільш привабливих країн для іноземних інвесторів пояснюється низкою факторів [53]:

- реформа режиму іноземного інвестування, яка створила сприятливий для іноземних інвесторів інвестиційний клімат, зокрема сприяння доступу іноземних інвесторів до більшої території, у нові галузі та сфери національної економіки, запровадження додаткових правил та положень, що захищають їхні законні права та інтереси, були спрощені умови проведення фінансових операцій та отримання кредитів;

- приєднання Китаю до Світової організації торгівлі (СОТ), в результаті якого були внесені істотні поправки до близько 3000 законодавчих актів, правил, положень та інструкцій, створено правову систему відповідно до правил СОТ, а також встановлено відносно досконали інститути та посилено захист інтелектуальної власності, на яку звертають велику увагу іноземні підприємці;

– низька вартість факторів виробництва, особливо робочої сили, що зумовлено високою урбанізацією, приваблює інвесторів, які шукають виробничі ресурси;

– можливість участі іноземних інвесторів у процесі приватизації державних підприємств, через стабільність попиту на продукт діяльності цих підприємств, зумовлений специфікою сегменту ринку, який вони займають.

Потенційне зростання в Китаї полягає у внутрішньому попиті, тобто інвестиції і споживання, ці два аспекти, будуть у майбутньому спільно стимулювати економічне зростання. Китай залишається однією з найпривабливіших країн для іноземних інвестицій, оскільки, з одного боку, лідирує у світі за темпами зростання економіки, з іншого, постійно покращує інвестиційний клімат [56].

В останні роки Індія стала однією з найпривабливіших країн для іноземних інвесторів. У результаті цілеспрямованих дій уряду створені спеціальні організації, які відповідають за прямі іноземні інвестиції – Рада по сприянню іноземним інвестиціям при Міністерстві фінансів та Департамент з реалізації прямих іноземних інвестицій.

Перша організація працює за принципом єдиного вікна та займається наданням інвесторам допомоги у вирішенні різних питань та сприяння реалізації прийнятих інвестиційних рішень. Рада по сприянню іноземним інвестиціям при Міністерстві фінансів відповідає за переговори з потенційними інвесторами, розглядає та відбирає пропозиції на початкових етапах, робить пропозиції щодо зміни політики, правил та процедур для прямих іноземних інвестицій, визначаючи галузі, де інвестиції можна залучити беручи до уваги національні пріоритети, а також пошуку та виявлення регіонів, з яких можуть надходити інвестиції, і які спеціальні заходи потрібно для цього здійснити.

Відділ з реалізації прямих іноземних інвестицій був створений для скорочення часу між затвердженням інвестиційного проекту та його практичним впровадженням, що втілено що втілено через наявність необхідної інформації та практичної підтримки відділу при реалізації інвестором

прийнятого інвестиційного рішення. Він також працює за принципом єдиного вікна та надає інвесторам допомогу у отриманні всіх необхідних дозволів, вирішенні проблем, що виникають у ході реалізації проекту, наприклад, організації зустрічей у державних органах для обговорення суперечливих питань [53].

Уряд Індії також послабив вимоги щодо прямих іноземних інвестицій у декількох галузях, включаючи телекомунікаційну, роздрібну, нафтогазову і збільшив обсяги прямих іноземних інвестицій в економіку країни. У телекомунікаційні компанії іноземні інвестори тепер можуть вкладати до 100% капіталу, в нафтогазовий – 49%, в оборонний сектор – до 26%. Індія є членом Багатостороннього агентства по гарантії інвестування (MIGA) та уклала двосторонні угоди про сприяння та захист інвестицій, а також двосторонні конвенції, щоб уникне нути подвійного оподаткування з декількома країнами [56].

Важливим для України може бути досвід державної підтримки іноземних інвестицій в Австрії. Основною організацією, яка супроводжує іноземні інвестиції в країну є Австрійська бізнес-агенція (АВА), яка діє під егідою Федерального міністерства економіки та праці Австрії. Головне завдання агентства – надання безкоштовних послуг іноземним інвесторам, які прагнуть працювати в пріоритетних галузях австрійської промисловості та сільського господарства. Перелік послуг агентства включає як надання загальноекономічної інформації про основні умови підприємницької діяльності в Австрії, так і поради при виборі місця інвестором, галузі інвестування, включаючи допомогу в оформленні необхідних документів. Крім того, агентство надає послуги при розробленні проекту, його супроводження та підвищення ефективності використання інвестицій. У той же час Австрійська бізнес-агенція працює в тісній кооперації з відповідними органами австрійських федеральних земель. Серед пріоритетів агентства слід відзначити [53]:

- пропаганда переваг країни щодо інвестування іноземного капіталу, поширення необхідної інформації про економічні, політичні та правові умови діяльності іноземного капіталу;
- допомога у встановленні необхідних контактів між інвестором та австрійськими підприємствами, установами;
- консультаційні послуги з вибору місця для реалізації проекту, оцінки ефективності витрат, вибору галузі;
- пошук можливостей співпраці для майбутнього виробництва в країні;
- консультації з податкових аспектів підприємницької діяльності, трудового законодавства;
- надання послуг у випадку фінансових інвестицій та придбання нерухомості, необхідність розширення інвестиційної діяльності при отриманні державної підтримки та форми фінансового забезпечення інвестиційного проекту;
- підтримка під час переговорів, отримання необхідних дозволів;
- допомога іноземним менеджерам у побутових справах;
- координацію діяльності на регіональному рівні відповідними установами федеральних земель.

Корисним для України може бути також досвід Німеччини, зокрема, для заохочення та стимулювання діяльності іноземних компаній у регіонах, що відстають в економічному розвитку. Для подолання різниці у розвитку земель створено систему стимулювання інвестиційної діяльності. У зв'язку з цим уряд запропонував такі стимулюючі інструменти, які, з одного боку, базувались на зменшенні податкових надходжень, а, з іншого боку, не вимагали значних бюджетних видатків. Ці інструменти повинні в першу чергу включати в себе особливості механізму амортизації. Таким чином, поряд із стандартними амортизаційними відрахуваннями іноземним інвесторам було надано право списання протягом першого року інвестицій на придбання або виробництво основних засобів. Крім того, видаються банківські кредити зі зниженою процентною ставкою для інвестування в основний капітал. Під 35% від

загального обсягу інвестицій у країні здійснювалися різного роду інвестиційні доплати. Держава також компенсувала до 23% витрат на будівництво, розширення виробничих потужностей та раціоналізацію або структурну перебудову підприємств.

У Німеччині немає обмежувальних заходів для залучення іноземного капіталу. Що стосується іноземних інвестицій у економіку Німеччини, то попереднє отримання дозволу не вимагається, крім випадків продажу та передачі державних цінних паперів нерезидентам. Однак для роботи як вітчизняних, так і іноземних підприємців у харчовій, медичній та фармацевтичній галузях, у транспортному, банківському, страховому, готельному та ресторанному бізнесі необхідно отримати спеціальні ліцензії, видані на федеральному рівні. Пільгами однаковою мірою можуть користуватися як іноземні, так і вітчизняні інвестори. Іноземним інвесторам пропонується цілий ряд програм, спрямованих на стимулювання припливу капіталу в окремі галузі, включаючи високотехнологічні. Крім того, кожна федеральна земля розробила власні програми розвитку з наданням належних інвестиційних стимулів, особливо для територій, що відстають у їх економічному розвитку [53].

Як бачимо, у високорозвинених країнах діяльність агентств, що спеціалізуються на залученні іноземних інвесторів є досить ефективною. В цьому плані також не відстає і Південна Корея, де створено центр сприяння іноземним інвестиціям (Korea Investment Service Center – KISC), який функціонує в структурі Корейського агентства сприяння торгівлі та інвестиціям і є державною неприбутковою структурою. У той же час KISC виступає як головна організація, здатна надати потенційному інвестору широкий спектр безкоштовних консультаційних послуг на всіх етапах роботи - від попереднього вивчення місцевого ринку до супроводу реалізованого проекту.

Функції захисту інтересів іноземних інвесторів, які вже працюють на південнокорейському ринку, покладені на Офіс омбудсмена з питань іноземних інвестицій, основним завданням якого є надання експертної підтримки та

підтримки проектів у випадках, коли іноземний інвестор стикається з проблемними питаннями або відвертими порушеннями чинного законодавства чи кодексу поведінки представників державних органів [58].

Подібна інвестиційна агенція створена у Швеції. Іноземні компанії, які планують інвестувати та починати бізнес, можуть безкоштовно отримувати в інформаційну, консультативну та інші види допомоги в агенції. Шведське інвестиційне агентство пропонує послуги з надання вичерпної інформації про загальний стан економіки, аналітичних матеріалів по галузях економіки, запуск бізнесу в різних галузях економіки; допомагає у пошуку шведських ділових партнерів, встановленні контактів з офіційними колами; надає консультації щодо отримання професійних послуг у Швеції (адвокатських, бухгалтерських, управлінських, з найму робочої сили тощо) [58].

Підсумовуючи досвід зарубіжних країн, можна стверджувати, що провідними причинами успішного залучення прямих іноземних інвестицій є:

- чітко сформована єдина довготермінова стратегія, яка в повному обсязі визначає конкретні рекомендації щодо стійкого соціально-економічного розвитку країни та її регіонів;
- структурна перебудова національної економіки, розвиток інфраструктури з використанням інноваційних проектів;
- створення рівних умов для всіх інвесторів, стимулювання інвестиційної діяльності через податкові та неподаткові пільги, амортизаційну політику, надання пільгових інвестиційних кредитів, підтримка загального сприятливого інвестиційного клімату країни;
- розвиток приватизації та підприємництва;
- використання інноваційних стратегічних маркетингових технологій, зокрема маркетингового «просування» країни;
- вдосконалення регіональних систем стимулювання інвестиційної діяльності;

- активний розвиток науково-освітньої бази, підготовка та перепідготовка кадрів для підприємницьких структур, збільшення кількості науково-педагогічних кадрів та обсягів виконання науково-технічних робіт;
- створення інвестиційних агентств, які надають іноземних інвесторів інформацією та повну підтримку у процесі інвестування;
- скасування обмежувальних заходів щодо залучення іноземного капіталу;
- створення вільних економічних зон з податковими та фінансовими пільгами.

На сучасному етапі важливо, щоб Україна перейняла досвід зарубіжних країн для реформування та удосконалення інвестиційної політики та покращення інвестиційного клімату. Важливим є комплексна оптимізація регулювання інвестиційної діяльності, адже, якщо удосконалювати лише окремі його елементи, то кінцева результативність усіх відповідних заходів залишиться низькою.

3.2. Напрямки активізації інвестиційної діяльності в Україні

Міжнародна практика свідчить, що інвестиції є ефективними засобом подолання економічної кризи, оскільки, вони сприяють структурним зрушенням в економіці, підвищенню якісних показників господарської діяльності та забезпечують технічний і технологічний прогрес. Саме тому важливою передумовою економічного зростання країни є активізація її інвестиційної діяльності. Оскільки Україна знаходиться на шляху до євроінтеграції, важливо враховувати глобальні тенденції щодо покращення інвестиційного клімату та збільшення надходжень прямих іноземних інвестицій.

На жаль, притік іноземних інвестицій стримують велика кількість негативних факторів (рис 3.3).

Рис. 3.3. Фактори, що впливають на залучення іноземних інвесторів

Джерело: розроблено автором за даними [59]

На жаль, притік іноземних інвестицій стримують велика кількість негативних факторів (рис 3.3).

1. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій», який регламентує основні аспекти видачі дозволу на працевлаштування іноземців та тимчасовий вид на проживання, що полегшить залучення іноземних менеджерів та іноземних кваліфікованих працівників. Закон також надає право на отримання дозволу на тимчасове проживання в Україні для іноземних інвесторів, які мають вагому участь в українських підприємствах, але не працюють на підприємстві [62].

2. Підписано Угоду про заохочення та захист інвестицій між Україною та Фондом Міжнародного розвитку ОПЕК. Угода передбачає надання режиму найбільшого сприяння щодо розпорядження інвестиціями та сприятиме

збільшенню обсягу іноземних інвестицій у ключові сектори економіки України [60].

3. Проведено українсько-американський бізнес-форуму (13 липня 2015 р.), під час якого укладено угоди з компанією «Cargill» про запуск інвестиційного проекту з розвитку інфраструктури морського порту «Южний» (обсяг інвестицій – 130 млн. дол. США) та з компанією Horizon Capital щодо інвестиції в інтернет-магазин «Rozetka» (до 40 млн. дол. США) [63].

Важливим кроком було підписання Угоди 15 березня 2017 р. (у формі обміну листами) між Урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо приєднання до Декларації про міжнародні інвестиції і багатонаціональні підприємства, відповідних Рекомендацій та процедурних Рішень Ради Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР). Приєднання України до Декларації ОЕСР про міжнародні інвестиції та багатонаціональні підприємства, та набуття членства в Інвестиційному комітеті ОЕСР, що надасть такі суттєві переваги для країни: [64]:

- свідчитиме про запровадження Україною міжнародних стандартів здійснення інвестиційної діяльності;

- сприятиме залученню прямих іноземних інвестицій шляхом скасування обмежень для галузей, в яких іноземні інвестиції заборонені, та забезпечить національний режим для транснаціональних корпорацій відповідно до системи розвитку міжнародних стандартів у регулюванні відносин транснаціональних корпорацій з країнами, що приймають їх інвестиції;

- сприятиме покращенню конкурентного середовища та впливу на впровадження та поширення інновацій;

- сприятиме впровадженню принципів та стандартів соціальної відповідальності бізнесу згідно з керівними принципами ОЕСР щодо ведення відповідального бізнесу.

У 2016 році згідно з Указом Президента України було створено Національну інвестиційну раду, основною метою діяльності якої є

стимулювання розвитку інвестицій та сприяння формуванню державної політики щодо покращення інвестиційного клімату України [28]. Крім того, Рада має розглядати ініціативи та потенційні пропозиції щодо інвестиційних проектів та практики взаємодії інвесторів із державними органами.

У тому ж році за сприяння Кабінету Міністрів України було створено Офіс із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest [65]. Основною метою діяльності Офісу є надання інформації про можливості України, а також робота з інвесторами у вирішенні їх потреб та проблем. Основними напрямками комунікаційної стратегії UkraineInvest є представлення українських виробничих можливостей, інфраструктурних проектів, потужностей агросектору, енергетики та презентація програм енергоефективності. Фінансування здійснюється регіональним фондом прямих інвестицій Western NIS Enterprise Fund (WNISEF) [66]. Підтримка регіонів є важливим напрямком роботи UkraineInvest. Для швидкого розвитку регіонів України необхідна підтримка та надання рівня консультацій та допомоги, необхідної міжнародним компаніям. Одним з таких регіонів була Західна Україна, тому UkraineInvest прийняв рішення про відкриття представництва в Івано-Франківську, звідки надаватимуться послуги інвесторам у семи областях [67].

На нашу думку, важливо розширити функції Офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest або ж створити окрему інвестиційну бізнес-агенцію, яка включатиме не тільки загальні питання розвитку інвестиційної діяльності країни, а й безпосередньо допомогла іноземним інвесторам у вирішенні таких питань як:

- надання необхідної інформації про економічні, політичні та правові умови діяльності іноземного капіталу;
- допомога у встановленні необхідних контактів між інвестором та підприємствами, установами;
- консультаційні послуги з вибору місця для реалізації проекту, оцінки ефективності витрат, вибору галузі;

- надання консультацій щодо податкових аспектів підприємницької діяльності, трудового законодавства;
- надання послуг у випадку фінансових інвестицій та придбання нерухомості, необхідності розширення інвестиційної діяльності при одержанні державної підтримки та форм фінансового забезпечення інвестиційного проекту;
- підтримка під час проведення переговорів, отримання необхідних дозволів;
- допомоги іноземним менеджерам у побутових справах;
- повний підтримка інвестиційного проекту до його повної реалізації.

Важливо також, щоб ця структура працювала в кожному регіоні країни, це забезпечило б не тільки додатковий приплив інвесторів, але й створило комфортні умови для їх роботи.

На нашу думку, ще одним напрямком активізації залучення іноземного капіталу є відновлення функціонування вільних економічних зон в Україні. На сьогодні в 140 країнах світу існує 4300 тис. вільних економічних зон, через які проходить до 25% світового товарообігу [68]. Програма зі створення вільних економічних зон в Україні почала здійснюватися з прийняття в 1992 році відповідного Закону [69]. Було відкрито 11 вільних економічних зон: «Азов», «Донецьк», «Закарпаття», «Інтерпорт Ковель», «Курортотополіс Трускавець», «Миколаїв», «Порто-франко», «Порт Крим», «Рені», «Славутич», «Яворів» та 9 територій пріоритетного розвитку: в Автономній Республіці Крим, у Волинській, Донецькій, Закарпатській, Житомирській, Луганській, Чернігівській областях, у м. Харків та у м. Шостка Сумської області [70].

Проте в 2005 році надмірна політизація призвела до скасування податкових і валютно-фінансових пільг та руйнування цього важливого економічного механізму. Вільні економічні зони перебували під повним контролем місцевих адміністрацій, які роздавали пільги на свій розсуд, не мали жодних економічних стимулів для підприємств, які намагалися розвивати бізнес у вільних економічних зонах, але були змушені піддаватися постійним

перевіркам, внаслідок чого або переходили під загальний режим, або йшли з країни.

У 2012 році відбулися перші спроби відновити функціонування вільних економічних зон. Верховною Радою України було прийнято урядові законопроекти щодо стимулювання інвестиційної діяльності та особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти в пріоритетних галузях економіки: Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» [71], Закону України «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки» [72].

Відповідно до Закону України «Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць» протягом перших п'яти років з дати реєстрації [21]:

- звільнити від оподаткування ПДВ за виготовлення та розповсюдження власної продукції;
- звільнити від сплати 50% від встановленої суми податку на прибуток.

Крім того, законопроект передбачає особливості оподаткування нових підприємств, основні фонди яких повністю розташовані на проблемних територіях і створюють додаткові робочі місця. Зокрема, прибуток таких підприємств звільняється від оподаткування на строк до п'яти років, а також передбачається можливість розстрочення сплати ПДВ.

Ми вважаємо, що для ефективного функціонування вільних економічних зон в Україні важливо створити високорозвинену інфраструктуру, забезпечити кваліфіковану робочу силу та ліквідувати такі фактори як корупція та бюрократія. Також доцільно залучати підприємства, що орієнтовані на експорт, та надавати ВЕЗ певні пільги та стимули (рис.3.4).

Рис. 3.4. Пільги та стимули ВЕЗ

Джерело: розроблено автором на основі [68]

На нашу думку, особливу увагу слід приділити розвитку індустріальних парків, які досить популярні серед пострадянських країн. Індустріальний парк – це великі за площею території (від 30 га), до яких вже підведені інженерно-технічні комунікації з великою резервною потужністю, які знаходяться поблизу основних автомагістралей та міст з достатнім резервом робочої сили [73]. В Україні Закон «Про індустріальні парки» був прийнятий лише в 2012 році [74]. Проте, активне створення індустріальних парків відбулося з 2014 року. Відповідно до Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 № 385) питання створення регіональної мережі індустріальних парків і надання державної підтримки суб'єктам, які створюють такі парки, визначені як один із пріоритетних напрямів розвитку регіонів [75].

Станом на кінець 2018 року в Україні є 31 індустріальний парк. До економічних переваг індустріальних можна віднести:

- підтримка розвитку перспективних галузей економіки країни та регіону;
- збільшення частки працюючого населення;

- відкриття нових промислових підприємств;
- зменшення витрат на будівництво інфраструктури (шляхи, електричні підстанції, очисні споруди, тощо);

- спрощення відкриття підприємств;

Основні переваги для підприємств:

- забезпечення швидкого та прозорого доступу компанії на ділянку;
- зниження витрати на будівництво виробничих приміщень, оскільки підготовчі роботи вже були частково виконані;

- доступ до загальних об'єктів та послуг в індустріальних парках – таких як вода та електропостачання, очистка стоків, збирання сміття, пожежна безпека або послуги охорони;

- розташування поблизу багатьох виробництв може підштовхнути їх до співпраці між собою.

Розвиток індустріальних парків сприятиме активізації інвестиційної та інноваційної діяльності, стимулюватиме промислове виробництво, створюватиме нові високотехнологічні виробництва та десятки тисяч високопродуктивних робочих місць, збільшить обсяги та асортименту випуску експортно-орієнтованої продукції і, як наслідок, підвищить конкурентоспроможність економіки України.

Державне та приватне партнерство (ДПП) є не менш ефективним інструментом, який збільшить приплив іноземних інвестицій у державний сектор економіки та сприятиме розвитку партнерства між державою та бізнесом. Сьогодні це досить актуальна форма співробітництва між державними та приватними партнерами із створення, реконструкції, експлуатації об'єкта державної / комунальної власності для розвитку економіки України [60].

Державно-приватне партнерство регулюється Законом України «Про державно-приватне партнерство» [76]. Закон визначає, що проекти ДПП повинні відповідати таким основним критеріям:

- мати довготривалий характер (більше 5 років);

- передбачати передачу приватному партнеру частини ризиків у процесі реалізації проекту;
- мати високі техніко-економічні показники ефективності, ніж у випадку реалізації без участі приватного партнера.

В Україні до 2018 рік було укладено 192 договори на основі державно-приватного партнерства, з яких реалізується 66 (41 договір концесії, 24 договори про спільну діяльність, 1 договір державно-приватного партнерства), 126 договорів не реалізується (4 договори – закінчено термін дії, 9 договорів – розірвано, 113 договорів – не виконується). Близько 47% проектів реалізуються в таких сферах господарської діяльності як збір, очищення та розподіл води та виробництво, транспортування та постачання тепла [77]. В даний час ефективність використання механізму державно-приватного партнерства в Україні на досить низькому рівні, оскільки:

- частка приватних інвестицій у більшості проектів не перевищує 10%, основну частину фінансує держава;
- немає жодного діючого проекту ДПП з реконструкції та будівництва автомобільних доріг;
- не проводиться залучення приватних інвестицій на основі ДПП щодо реалізації стратегічно важливих соціальних та гуманітарних проектів (у сфері освіти, охорони здоров'я, розвитку та підтримки культурної та історичної спадщини тощо);
- більшість об'єктів, де передбачається реалізація проектів на основі ДПП є не привабливими для приватних інвесторів;
- відсутність податкових чи митних пільг для приватних інвесторів;
- недосконалість нормативно-правової бази;
- високий рівень корупції;
- недостатня обізнаність представників бізнесу щодо переваг використання механізмів ДПП.

У той же час, спостерігається позитивна тенденція використання механізму ДПП: згідно наказу Міністерства енергетики та вугільної

промисловості України у 2017 році було прийнято рішення про впровадження ДПП для проекту «Енергетичний міст «Україна – ЄС»». Також, відбувається підготовка до реалізації перших трьох проектів ДПП відповідно до нового законодавства, а саме: створення системи відео зйомки дорожніх правопорушень у Києві та концесія двох об'єктів: стивідорної компанії «Ольвія» та Херсонського морського торговельного порту [78].

На нашу думку, для активізації ДПП як механізму залучення приватних іноземних інвестицій потрібно:

- спростити та зменшити кількість процедур на стадії укладання договорів;
- передбачити можливість надання приватному партнеру податкових та митних пільг;
- запровадити механізм компенсації збитків (як державному, так і приватному партнерові), завданих в результаті одностороннього розірвання контракту;
- забезпечити гарантії щодо прозорості виконання всіх умов договору та у разі погіршення політичної та економічної ситуації в країні;
- розробити програму по популяризації механізму ДПП у регіонах країни;
- інформування представників бізнесу про переваги ДПП та створення позитивного іміджу держави як сумлінного партнера;
- мінімізувати корупцію та бюрократію;
- створити відповідні центри для моніторингу реалізації проектів ДПП, надання консультаційних послуг та розробка бази даних проектів для потенційного залучення приватних іноземних інвесторів.

Державно-приватне партнерство може стати одним із ключових факторів розвитку державної та регіональної політики та залучити інвестиції в економіку України.

В умовах глобальної конкуренції, країни все частіше використовують маркетингові інструменти для залучення іноземних інвесторів. Ми вважаємо,

що використання цього інструменту є надзвичайно необхідним для збільшення припливу іноземного капіталу та залучення іноземних інвесторів до України. Важливим завданням маркетингу міста чи регіону є його позиціонування в очах інвесторів як території з конкурентними перевагами та можливостями для реалізації комерційно вигідних проектів а також створення позитивного економічного, політичного та культурного іміджу країни [23].

Для здійснення системної та результативної діяльності з донесенням до потенційних інвесторів потрібної інформації необхідним є розробка відповідного плану маркетингових заходів та інструментів. У процесі розробки маркетингового плану потрібно враховувати, що роль маркетингу та просування полягає у тому, щоб привернути увагу потенційного інвестора до регіону та змінити його негативне сприйняття. На нашу думку, мінімально необхідний комплекс маркетингових заходів та інструментів повинен включати:

- проведення щорічного інвестиційного форуму загального та по регіонах за участю потенційних іноземних інвесторів, політиків та бізнесменів;
- участь у міжнародних інвестиційних виставках та форумах;
- створення та підтримка спеціалізованого веб-порталу для представлення інвестиційних можливостей країни та регіонів;
- розробка та розповсюдження інформаційно-аналітичних матеріалів, каталогів інвестиційних пропозицій у друкованому та електронному форматах та на кількох мовах;
- розповсюдження інвестиційних пропозицій у спеціалізованих виданнях, за допомогою сучасних інструментів у мережі Інтернет, на виставках, ярмарках, бізнес-форумах, конференціях, зустрічах з потенційними інвесторами;
- активізацію співробітництва з інвестиційними та консалтинговими компаніями, міжнародними та вітчизняними інвестиційними фондами, фінансово-кредитними установами;
- цільова розсилка інвестиційних пропозицій потенційним інвесторам.

Маркетингові інструменти повинні базуватись лише на достовірних та перевірених даних, які можуть продемонструвати основні переваги та сильні сторони регіону для залучення інвестицій.

Отже, як бачимо, Україна незважаючи на наявність низки проблем, намагається запроваджувати світові тенденції залучення прямого іноземного капіталу. А реалізація усіх вищезгаданих заходів допоможе активізувати інвестиційну діяльність в Україні.

Висновки до розділу 3

1. Підсумовуючи досвід зарубіжних країн щодо особливостей залучення іноземних інвестицій, можна виокремити такі основні чинники: збалансована інвестиційна політика, спрямована на створення сприятливих умов для розвитку інвестиційного процесу, постійне покращення інвестиційного клімату країни, вдосконалення законодавчого, податкового та митного середовища, послаблення вимог іноземних інвесторів. Важливим також є наявність прямого контакту між урядом держави та іноземним інвестором для усунення перешкод на шляху розвитку інвестиційного процесу в результаті прийняття компромісних рішень та необхідної допомоги у вирішенні поточних питань ведення бізнесу. Забезпечуючи такі переваги, країна створює великі можливості для іноземних інвесторів, тому для України важливо переймати досвід високорозвинених країн світу з метою максимізації залучення іноземного капіталу.

2. Незважаючи на наявність низки загальнонаціональних проблем (бюрократія, корупція, військовий конфлікт на Сході) в Україні спостерігаються позитивні зміни в інвестиційній діяльності. Але, на жаль, цього недостатньо. Тому, з метою підвищення залучення іноземного капіталу, на наш погляд, необхідно:

– розширити функції Офісу із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest або створити окрему інвестиційну бізнес-агенцію, яка включатиме не тільки загальні питання розвитку інвестиційної діяльності країни, а й безпосередньо допомогла іноземним інвесторам з усіма поточними проблемами та супроводжувала інвестиційний проект від початку до його повної реалізації;

– відновлення функціонування вільних економічних зон в Україні та розвиток індустріальних парків;

– розвиток та вдосконалення ДПП для залучення іноземних інвестицій у державний сектор економіки;

– застосувати маркетингові інструменти для створення позитивного економічного, політичного та культурного іміджу країни та просування пріоритетних напрямків для інвестування.

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки, слід вказати, що:

1. Економічна сутність прямих іноземних інвестицій полягає у вкладенні капіталу в підприємство за кордон, що забезпечує набуття довгострокового економічного інтересу шляхом отримання інвестором контролю над об'єктом інвестування та передбачає отримання прибутку (доходу) або досягнення соціального, інноваційного та інших видів ефекту. Розглянуті та запропоновані класифікаційні ознаки не вичерпують всього різноманіття видів прямих іноземних інвестицій. Вони більш повно враховують сутнісні ознаки поняття прямих іноземних інвестицій, багатосторонній характер їх видів та форм, що розкриває цілі та мотиви іноземних інвесторів і є необхідними для обґрунтування необхідності залучення прямого іноземного капіталу в економіку країни .

2. Роль прямих іноземних інвестицій полягає у інтеграції національної економіки у світове господарство шляхом передачі виробничих потужностей, переведення капіталу, передачі технології, досвіду управління та інновації у приймаючу країну. Залучення інвестицій у всі галузі виробництва та економіки активізує соціально-економічні перетворення на всіх рівнях. Вони також є додатковим джерелом грошових коштів, сприяють впровадженню сучасних методів маркетингу та управління, ноу-хау, а також дозволяють уникнути додаткового навантаження на зовнішній борг тощо.

3. Незважаючи на наявність системи нормативно-правового регулювання інвестиційної діяльності в Україні, численні зміни в законодавстві спричинили надмірну складність і суперечливість в правозастосування. Більшість статей законів містять неточності у формулюваннях, також сумнівним є підхід щодо надання гарантій. Недостатньо регульоване валютне, митне та податкове законодавство щодо залучення іноземного капіталу. Але навіть не зважаючи на те, що уряд постійно вживає заходів щодо удосконалення нормативно-правової бази у сфері залучення та регулювання інвестиційної діяльності, вона потребує негайного реформування.

4. Висока інвестиційна привабливість є одним із ключових факторів забезпечення сталого розвитку економіки країни та становлення її позитивного іміджу на світовій арені. Аналізуючи інвестиційну привабливість України за методикою ЄБА, ми встановили, що станом на 2018 рік індекс покинув негативну площину та становить 3,10 балів з 5. До основних проблем, що заважають підвищенню інвестиційної активності країни, було віднесено: економічну та політичну нестабільність, військовий конфлікт на Сході, бюрократію, високий рівень корупції, недосконале інвестиційне законодавство, високий податковий тиск, відсутність ефективної системи страхування.

5. Важливу роль у залученні іноземного капіталу відіграє також інвестиційний клімат України, який ми проаналізували за останні три роки, шляхом дослідження позицій країни у міжнародних рейтингах. Слід зазначити, що позиції нашої країни в досліджуваних рейтингах є досить низькими та свідчать про несприятливий інвестиційний клімат і є наслідком погіршення макроекономічних показників. Тому, пріоритетними для формування сприятливого інвестиційного клімату в Україні мають стати масштабні комплексні заходи, спрямовані на покращення умов діяльності інвесторів, розширення механізмів та інструментів для здійснення інвестицій та реалізації інвестиційних проектів.

6. Дослідивши обсяги залучення прямих іноземних інвестицій за 2010-2017 рр. (без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та частини зони проведення антитерористичної операції), найбільший приплив інвестицій в українську економіку спостерігаємо у 2014 р. – 53 704,00 млн. дол. США. Та в 2015 р. обсяг прямих іноземних інвестицій різко скоротився до 40 725,40 млн. дол. США, наслідком такого падіння став військовий конфлікт з Росією та загострення соціально-економічної кризи. Станом на 2017 р. спостерігається відновлення надходжень та збільшення прямих іноземних інвестицій до 39 144,00 млн. дол. США. Також нерівномірний розподілу іноземного капіталу спостерігається в регіонах України та економічно-промислових секторах. В даний час приплив прямих

іноземних інвестицій в Україну ускладнюється, з одного боку, світовою економічною кризою, де попит на фінансування значно перевищує його пропозицію, з іншого боку, через несприятливий інвестиційний клімат в країні в цілому.

7. Проаналізувавши залучення прямих іноземних інвестицій на прикладі Тернопільської області, можемо зазначити, що з початку інвестування в економіку області прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) станом на 1 липня 2018 року склав 142,9 млн. дол. США. Встановлено, що за індексом інвестиційної привабливості у 2014 р. Тернопільська область із значенням 1,356 займає 11 місце (з 27 регіонів), про що свідчить і велика кількість позитивних чинників:

- великий ринок із значним потенціалом зростання та низьким рівнем конкуренції у багатьох галузях;
- чудове географічне положення та розвинена інфраструктура;
- кваліфікована та доступна робоча сила;
- багаті природні ресурси;
- високий туристичний та рекреаційний потенціал;
- велика кількість успішно реалізованих інвестиційних проєктів;
- проведення міжнародних інвестиційних форумів.

8. Важливим аспектом для покращення інвестиційної діяльності є використання досвіду зарубіжних країн. Досліджено, що головними світовими тенденціями у залучення іноземного капіталу є: збалансована інвестиційна політика, вдосконалення законодавчої бази, спрощення податкових та митних вимог, прямий контакт між урядом та іноземним інвестором для усунення перешкод на шляху розвитку інвестиційного процесу в результаті прийняття компромісних рішень та необхідної допомоги у вирішенні поточних проблем ведення бізнесу, використання маркетингових інструментів для створення привабливого іміджу держави та розвитку вільних економічних зон.

9. Україна має великий потенціал, щоб стати високо розвиненою країною. Тому важливим кроком є не лише подолання загальнонаціональних проблем

але й активізація шляхів залучення іноземного капіталу в контексті використання світових тенденцій, а саме:

- створення відповідного органу, котрий би налагоджував процеси взаємодії між іноземним інвестором та державою, надавати допомогу при розробці інвестиційного проекту та його повний супровід, забезпечувати необхідною інформацією щодо змін, новин, можливостей для потенційного інвестора, та діяв у всіх регіонах України;

- відновлення функціонування вільних економічних зон в Україні та розвиток індустріальних парків;

- розвиток та вдосконалення державно-приватного партнерства для залучення іноземних інвестицій у державний сектор економіки;

- застосування маркетингових інструментів для створення позитивного економічного, політичного і культурного іміджу країни та просування пріоритетних напрямків для інвестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Говорушко Т. А., Обушна Н. І. Сутність прямих іноземних інвестицій та їх класифікація. *Теорії мікро-макроекономіки*. 2013. № 41. С. 91-99.
2. Тесля С. М. Прямі іноземні інвестиції як економічна категорія, їх суть та класифікація. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2009. № 19.3. С. 131-139.
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР. Дата оновлення: 25.06.2016. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 29.11.2018).
4. Humer Stephen H. *The International Operations of National Firms: A Study of Direct Foreign Investment*. (MIT Press). 1976. 253 p.
5. Приходько С. В., Пахомов А. А., Валовик Н. П. Российские прямые инвестиции за рубежом: основные тенденции и последствия для национальной экономики. Институт экономики переходного периода. 2013. 126 с.
6. Dunning, J.H. *Multinational Enterprises and Global Economy*. Reading: Addison. Wesley Publishing Company. Chapter 3.
7. Пересада А. А. *Управління інвестиційним процесом: монографія*. Київ: Лібра, 2002. 472 с.
8. Рогач О. І. *Міжнародні інвестиції: Теорія та практика бізнесу транснаціональних корпорацій: підручник*. Київ: Либідь, 2005. 720 с.
9. Caves R. E. *International Corporations: The Industrial Economics of Foreign Investment*. *Economica*. 1971. № 3. P. 1–27.
10. *Форми іноземних інвестицій*. URL: http://lubbook.org/book_468_glava_19_Formi_inozemnikh_investici.html (дата звернення: 29.11.2018).
11. *Методи інвестування та способи залучення капіталу*. URL: https://studopedia.su/8_63783_metodi-investuvannya-ta-sposobi-zaluchennya-kapitalu.html (дата звернення: 29.11.2018).
12. Федоров Р., Осовець О. *Як залучити прямі іноземні інвестиції*. ЄС-ПРООН «Підтримка регіонального розвитку Криму», 2013. 126 с.

13. Форми і методи прямого інвестування. URL: http://pidruchniki.com/19570114/ekonomika/formi_metodi_pryamogo_inozemnogo_investuvannya (дата звернення: 29.11.2018).

14. Дем'янюк О.Б., Мандзій А. Р. *Роль прямих іноземних інвестицій у соціально-економічному розвитку країни: тези доповідей XI міжнар. практ. конф. молодих учених і студентів, м. Тернопіль: ТНЕУ, 2018. С. 3-4.*

15. Обушна Н. І. Організаційно-економічний механізм активізації залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України. *Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління.* 2010. №4(8). С. 128-135.

16. Іноземні інвестиції в Україну. URL: <https://www.bibliofond.ru/view.aspx?id=579230> (дата звернення: 29.11.2018).

17. Nguyen Thi Minh Hong The role of FDI (foreign direct investment) in economic development: the case of vietnam, 2014. 47 ст.

18. Прокопчук О. А. Іноземні інвестиції в економіку України: тенденції та перспективи. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки).* 2013. № 1(3).

19. Прямі іноземні інвестиції: сутність, роль і сучасні тенденції. URL: <http://ukrbukva.net/page,2,109103-Pryamyje-inostrannye-investiciji-sushnost-rol-i-sovremennye-tendencii.html> (дата звернення: 29.11.2018).

20. Кравченко Т. Е., Насибуліна В. П. Роль інвестицій в реалізації стратегії модернізації національної економіки. *Сфера услуг: інновації и качество.* 2014. №17. С. 8-25.

21. Правове регулювання іноземних інвестицій. URL: <http://res.in.ua/pravove-regulyuvannya-inozemnih-investicij.html> (дата звернення: 29.11.2018).

22. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 року № 1560-ХІІ. Дата оновлення: 18.12.2017. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12> (дата звернення: 29.11.2018).

23. Про захист іноземних інвестицій на Україні: Закон України 10.09.1991 № 1540а-ХІІ. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1540%D0%B0-12> (дата звернення: 29.11.2018).

24. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-ХІІ. Дата оновлення: 04.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12> (дата звернення: 29.11.2018).

25. Про затвердження Положення про порядок державної реєстрації договорів (контрактів) про спільну інвестиційну діяльність за участю іноземного інвестора: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.1997 № 112. Дата оновлення: 26.07.2011. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/112-97-%D0%BF> (дата звернення: 29.11.2018).

26. Мисько Н. С. Правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні. *Управління розвитком*. 2014. № 6. С. 62-65.

27. Правове регулювання іноземних інвестицій. URL: <http://res.in.ua/pravove-regulyuvannya-inozemnih-investicij.html> (дата звернення: 29.11.2018).

28. Питання Національної інвестиційної ради: Указ Президента України від 10.10.2017 р. №317/2017. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3172017-22810> (дата звернення: 26.11.2018).

29. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій: Закон України від 31.05.2016 р. № 1390-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1390-19> (дата звернення: 26.11.2018).

30. Іноземні інвестиції в українській економіці. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2240:%20inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi&%20catid=%208&Itemid=350 (дата звернення: 26.11.2018).

31. Карачина Н. П., Сорока Л. Ю. Вплив іміджу держави на інвестиційну привабливість підприємства. *Економічний простір*. 2014. № 85. С. 54-61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/есpros_2014_85_8 (дата звернення: 26.11.2018).
32. Оніщенко І. О. Інвестиційна привабливості України: проблеми та шляхи їх вирішення. *Траектория науки*. 2016. Т. 2, № 3. С. 2.89-2.95. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/trna_2016_2_3_12 (дата звернення: 26.11.2018).
33. Данилишин В. І., Стефанків О. М. Інвестиційна привабливість економіки України. *Ефективна економіка*. 2014. № 5.
34. Індекс інвестиційної привабливості України. URL: <http://www.eba.com.ua/uk/information-support/eba-news/important/item/31670-2015-4-15-1053> (дата звернення: 26.11.2018).
35. Дем'янюк О.Б., Мандзій А. Р. Інвестиційна привабливість України: стан та шляхи покращення. *Економіка і суспільство*. 2018. №18. С.35-41. URL: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-18> (дата звернення: 10.12.2018).
36. Лендел О. М. Іноземні інвестиції як фактор розвитку економіки держави. *Ефективна економіка*. 2016. №9.
37. BDO INTERNATIONAL BUSINESS COMPASS. URL: <https://www.bdo-ibc.com/index/global-comparison/overall-index/> (дата звернення: 26.11.2018).
38. Doing Business 2017: Equal Opportunity for All. Washington, DC: World Bank. DOI: 10.1596/978-1-4648-0948-4. ISSN: 1729-2638.
39. The Global Competitiveness Report 2016–2017. Klaus Schwab, World Economic Forum. ISBN- 13: 978-1-944835-04-0.
40. Index of economic freedom. The Heritage Foundation. URL: <http://www.heritage.org/index/country/ukraine> (дата звернення: 26.11.2018).
41. FDI Index. OECD. URL: <https://data.oecd.org/fdi/fdi-restrictiveness.htm#indicator-chart> (дата звернення: 26.11.2018).
42. Державна служба статистики. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 26.11.2018).

43. Дніпропетровське інвестиційне агентство. URL: <http://dia.dp.gov.ua/pryami-inozemni-investici%D1%97-v-ukra%D1%97ni-vijna-i-mir/> (дата звернення: 26.11.2018).

44. Ярош Ю. О. Розподіл інвестицій за соціально-економічними районами України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 10(2). С. 146-152. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2016_10\(2\)__35](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevsg_2016_10(2)__35) (дата звернення: 26.11.2018).

45. Пуларія, П. А. Вплив прямих іноземних інвестицій на економічний розвиток України. *Економічний вісник*. 2016. №1. С. 40-47.

46. Крепчук І. М. Аналіз інвестиційної привабливості регіону на прикладі Вінницької області. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2015. № 4. С. 21-26. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvhastat_2015_4_5 (дата звернення: 26.11.2018).

47. Головне управління статистики у Тернопільській області. URL: <http://www.te.ukrstat.gov.ua/files/ZD/ZD92.htm> (дата звернення: 26.11.2018).

48. Інвестиційна привабливість регіонів (повна версія). Підготовлено Київським міжнародним інститутом соціології у партнерстві з Інститутом економічних досліджень та політичних консультацій на замовлення Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами України. Київ: 2014. 390 с.

49. Сидор Г. В., Давидовська Г. І. Інвестиційна привабливість регіонів . *Сталий розвиток економіки*. 2015. № 2. С. 184-189. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2015_2_28 (дата звернення: 26.11.2018).

50. Інвестиційний паспорт Тернопільської області. URL: <http://economy-te.gov.ua/storinka-dlya-investora/investitsijni-pasporti-rajoniv-oblasti/> (дата звернення: 26.11.2018).

51. Минфин. Середня заробітня плата в Україні. URL: <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 26.11.2018).

52. UNCTAD. World Investment Report 2018: Investment and new industrial policies. URL: https://unctad.org/en/Pages/DIAE/World%20Investment%20Report/World_Investment_Report.aspx (дата звернення: 10.12.2018).

53. Вишивана Б. Зарубіжний досвід регулювання інвестиційної діяльності та можливості його використання в Україні. *Світ фінансів*. 2007. №1. С. 75-84.

54. Гоблик В. В. Використання світового досвіду залучення іноземних інвестицій у процесі подолання кризових явищ перехідного періоду. *International scientific journal*. 2016. № 1(2). С. 8-10.

55. Іноземні інвестиції в українській економіці. URL: http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2241:inozemni-investitsiji-v-ukrajinskij-ekonomitsi-2&catid=71&Itemid=382 (дата звернення: 26.11.2018).

56. Хмелевський М. О., Коваль Г. Є. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій як позитивний чинник впливу на інвестиційну діяльність України. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія*. 2013. Вип. 12. С. 328-333.

57. China Focus: China 2017 FDI rises to record high, ODI falls. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2018-01/16/c_136900334.htm (дата звернення: 26.11.2018).

58. Затонацька Т. Світовий досвід формування державної інвестиційної політики та механізмів її реалізації. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2014. Вип. 8. С. 6-10.

59. Прокопенко О. В., Кліменко О. В. Механізм залучення іноземних інвестицій в економіку України. *Механізм регулювання економіки*. 2016. №4, Т.2. С. 233-239.

60. Інвестиційна діяльність в Україні. URL: <https://mfa.gov.ua/ua/article/open/id/6349> (дата звернення: 26.11.2018).

61. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій: Закон

України від 31.05.2016 р. № 1390-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1390-19> (дата звернення: 26.11.2018).

62. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо усунення бар'єрів для залучення іноземних інвестицій: Закон України від 23.05.2017 р. № 2058-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2058-19> (дата звернення: 26.11.2018).

63. Дунська А. Р., Бойко О. В. Прямі іноземні інвестиції як чинник розвитку економіки України. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2016. № 13. С. 460-466.

64. Про ратифікацію Угоди (у формі обміну листами) між Урядом України та Організацією економічного співробітництва та розвитку щодо участі в роботі Комітету зі Сталі: Закон України від 16.10.2012 р. № 5440-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5440-17> (дата звернення: 26.11.2018).

65. Офіс UkraineInvest став одним з ключових інструментів роботи з інвесторами в Україні. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250293106> (дата звернення: 26.11.2018).

66. Western NIS Enterprise Fund (WNISEF). URL: <http://wnisef.org/uk/> (дата звернення: 26.11.2018).

67. Офіс із залучення та підтримки інвестицій UkraineInvest виходить в регіони і розраховує залучити малий та середній бізнес до проектів. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250293540> (дата звернення: 26.11.2018).

68. Спеціальні економічні зони: панацея для України чи невинуватна загроза? URL: <http://forumkyiv.org/uk/analytics/specialni-ekonomichni-zoni:-panaseya-dlya-ukrayini-chi-nevipravdana-zagroza> (дата звернення: 26.11.2018).

69. Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон: Закон України від 17.02.2006 р. № 2673-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2673-12> (дата звернення: 26.11.2018).

70. Перелік СЕЗ та ТПР. URL: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=65af61ae-d9d8-48fc-b1f0-a8ee8094994b&title=PerelikSezTaTpr> (дата звернення: 26.11.2018).

71. Про стимулювання інвестиційної діяльності у пріоритетних галузях економіки з метою створення нових робочих місць: Закон України від 06.09.2012 р. № 5205-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5205-17> (дата звернення: 26.11.2018).

72. Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення» Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування суб'єктів господарювання, які реалізують інвестиційні проекти у пріоритетних галузях економіки: Закон України від 01.01. 2013 р. № 5211-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5211-17> (дата звернення: 26.11.2018).

73. Як залучити іноземні інвестиції: практичний посібник для українських міст та районів / Представництво Програми розвитку ООН в Криму. – Сімферополь, 2013. URL: http://regionet.org.ua/files/02_How_to_attract_FDI_-_UA.pdf.

74. Про індустриальні парки: Закон України від 20.12.2015 № 5018-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17> (дата звернення: 26.11.2018).

75. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385-2014-п. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF> (дата звернення: 26.11.2018).

76. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI. Дата оновлення: 10.06.2018 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17> (дата звернення: 26.11.2018).

77. Особливості застосування державно-приватного партнерства як механізму реалізації нової регіональної політики. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1239> (дата звернення: 26.11.2018).

78. Державно-приватне партнерство сприятиме залученню інвестицій в Україну. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2538192-mert->

[derzavnoprivatne-partnerstvo-spriatime-zalucennu-investicij-v-ukrainu.html](#) (дата звернення: 26.11.2018).